

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R37: 1974

Byggnadsreglering

**En studie av kungaärendenas
sysselsättningseffekter**

Tage Klingberg

Bertil Magner

Byggforskningen

TEKNISKA HOGSKOLAN I LUND
SEKTIONEN FOR V2
BIBLI.

TEKNISKA HOGSKOLAN I LUND
SEKTIONEN FOR V2 OCH VATTEN
BIBLIOTEKET

Byggnadsreglering

En studie av kungaärendenas sysselsättningseffekter

Tage Klingberg & Bertil Magner

I början av år 1971 tydde alla tecken på att man snabbt var på väg mot en lågkonjunktur. Arbetslösheten steg och prognoserna för det kommande året, och speciellt då för vintern 1971/72, var dystra. För att motverka lågkonjunkturen och, framförallt, för att förhindra byggarbetslöshet gav Kungl Maj:t under 1971 igångsättningstillstånd för ett rekordstort antal kungaärenden, vilka genom byggnadsregleringen tidigare hade hållits tillbaka.

Vilka effekter fick dessa byggen? Uppnådde man vad man avsett? Om inte – vad berodde det på? Det är dessa frågor, som den här rapporten skall försöka besvara.

Vad är ett kungaärende?

Byggnadsregleringen är ett styrmedel, som administreras av arbetsmarknadsverket och Kungl Maj:t, FIG. 1.

För så kallade prioriterade byggen (t ex bensinstationer, kontorshus, varu-

hus och sporthallar) fordras byggnadstillstånd (kallades tidigare igångsättningstillstånd). För byggen med en beräknad byggkostnad över 3 MKr (kungaärenden) fattas beslutet om tillstånd av Kungl Maj:t. Tanken är att byggen, som skulle komma att förstärka en överhettad konjunktur, i stället senareläggs så att de fyller ut nästa konjunktursvacka (se FIG. 2).

Metod, avgränsning och material

Ett urval projekt har följts från Kungl Maj:ts beslut om tillstånd tills byggena är avslutade. Antal sysselsatta på byggplats och de nedlagda kostnaderna har registrerats. Storlekens inverkan på projektens utveckling har undersökts. Därefter har de sammanlagda effekterna av dessa byggen jämförts med konjunkturutvecklingen och antalet arbetslösa.

De studerade projekten har hämtats från en av AMS utarbetad lista över samtliga beviljade kungaärenden. Uppgifter om antal sysselsatta på byggplats och upparbetad kostnad erhöles från de byggnadsinventeringsuppgifter, som lämnas av byggherren var tredje månad och bearbetas av SCB.

Urval och bearbetning

Studien behandlar ärenden som beviljades tillstånd under 1971. Av de 176 projekt, som Kungl Maj:t gav tillstånd detta år har vi studerat de 60 som gällde Stockholms län. Nio av dessa har strukits då de av olika skäl aldrig kommit till utförande. Resterande 51 byggen har studerats. Dessa har indelats i sex storleksklasser. För varje klass har kurvor

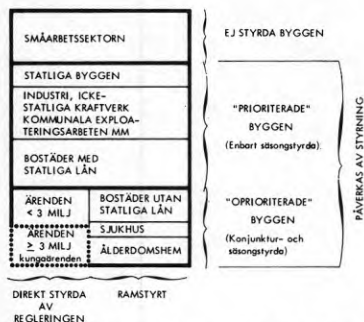

FIG. 1. Indelning av byggnadsverksamheten ur arbetsmarknadsmyndigheternas synvinkel (efter S Borg, AMS).

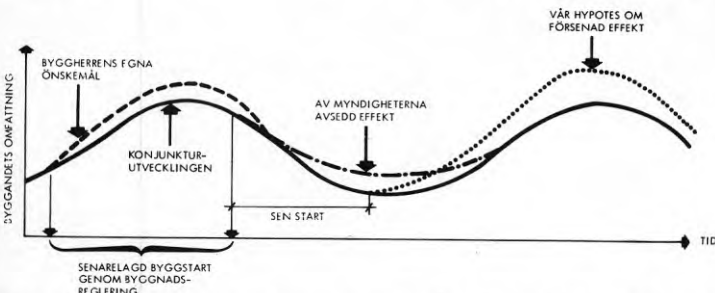

FIG. 2. Illustration av regleringens konjunkturutmålningsmål och vår hypotes om regleringens verkliga effekt.

Bygghforskningen Sammanfattningar

R37:1974

Nyckelord:

byggnadsreglering, sysselsättningspolitik, kungaärende, igångsättningstillstånd, styrmedel, undersökning

Rapport R37:1974 hänför sig till forskningsprojekt 268, Byggprocessen, vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet finansieras med anslag från Statens råd för byggnadsforskning.

UDK 331.96:69
351.778.51:69
SfB A
ISBN 91-540-2341-6

Sammanfattning av:

Klingberg, T & Magner, B, 1974, *Byggnadsreglering, En studie av kungaärendenas sysselsättningseffekter*. (Statens institut för byggnadsforskning) Stockholm. Rapport R37:1974, 49 s., ill. 15 kr.

Rapporten är skriven på svenska med svensk och engelsk sammanfattning.

Distribution:

Svensk Byggtjänst,
Box 1403, 111 84 Stockholm
Telefon 08-24 28 60

Grupp: produktion

över den genomsnittliga sysselsättnings-effekten konstruerats, varefter storleks-klasserna kunnat jämföras.

Materialet har också uppdelats på Kungl Maj:ts olika beslutstillfällen, för jämförelse dem emellan.

Projektstorlekens inverkan

En jämförelse mellan de olika storleks-klasserna visar att ju större projekt desto senare startar det, desto senare nås sysselsättningsmaximum och desto längre håller det på (se tabell). De individuella avvikelserna är dock stora.

TAB. Tid i månader från Kungl Maj:ts beslut till några olika händelser i projekten. Genomsnittsvärdena för storleksklasserna.

Storleks-klass	Bygg-start	Sysselsätt-ningsmax.	Byggets slut
3-5 MKr	2	9	15
5-10 MKr	3	15	20
10-15 MKr	2 1/2	17	22
15-20 MKr	5	18	23
20-30 MKr	5 1/2	20	28
> 30 MKr	8	25	30

Sysselsättnings- och investeringseffekter

Den sammanlagda sysselsättningen för de 51 projekten steg stadigt under 1971 för att under våren 1972 nå nivån 1 500 å 1 700 man på byggsplats (se FIG. 3). Denna nivå hölls till våren 1973, varefter den sjunkit. Våren 1974 ger de dock ännu viss sysselsättning. Totala arbetsvolymen uppgår hittills till ca 40 000 manmånader.

Redovisningen av investeringskostnaderna följer sysselsättningen relativt väl, men med en eftersläpning på mellan två månader och ett halvår. De totala investeringarna för de 51 projekten uppgår till närmare 900 MKr. De når under slutet av 1972 och början av 1973 en intensitet av 90-110 MKr per kvartal (se FIG. 4).

Sysselsatta och arbetslösa

I figur 3 jämförs den sammanlagda sysselsättningseffekten av 1971 års kungaärenden i AB-län med byggarbetslösheten. Våra slutsatser av materialet är

1. att effekterna kom ca fem månader senare än AMS hade avsett, då de ville hjälpa upp vintersysselsättningen
2. att kungaärendena troligen bidragit till att arbetslösheten inte nådde nya rekordsiffror i AB-län under 1972.

Konjunktoreffekten kom för sent

I figur 4 jämförs investeringarnas intensitet med konjunkturutvecklingen i hela landets ekonomi.

Sedan hänsyn tagits till redovisningens eftersläpning blir slutsatsen att kungaärendenas effekt på investeringarna

kom 3/4 å ett år för sent för att fylla ut konjunktursvackan.

Hur när man bättre konjunkturstyrning?

För att man nästa gång i ett motsvarande konjunkturläge skall nå tidigare effekter kan man tänka sig flera möjliga åtgärder, t ex

1. Tidigareläggning av myndigheternas beslutsprocess.
2. Delegering av besluten om kungaärendena från Kungl Maj:ttill länsarbetsnämnderna.
3. Minskning av projektens förseningar. Förbättrade underhandskontakter och förhandsbesked höjer startberedskapen
4. Förhandsbokning. Tillståndsgivningen delas upp i två steg. I det första steget beslutas att bygget får starta någon gång om t ex åtta å 16 måna-

der. Viss startberedskap krävs. Efter ca ett halvår kommer beslutssteg två, då myndigheterna meddelar exakt startmånad.

5. Utnyttja projektstorlekens betydelse. Använd de mindre projekten (mindre än ca 10 MKr) för konjunkturstyrning i skyndsamma lägen. Beträffande de verkligt stora projekten ifrågasätts om de alls kan användas för konjunkturstyrning på sätt som nu sker. Kanske borde de i stället helt styras av förhandsbokning och "läggas på botten av sysselsättningskurvan". Utfyllnaden "på toppen av kurvan" skulle sedan skötas med små projekt.

Sysselsättningsilhuetter

I ett appendix i rapporten görs en enkel analys av materialet ur produktionsteknisk synvinkel.

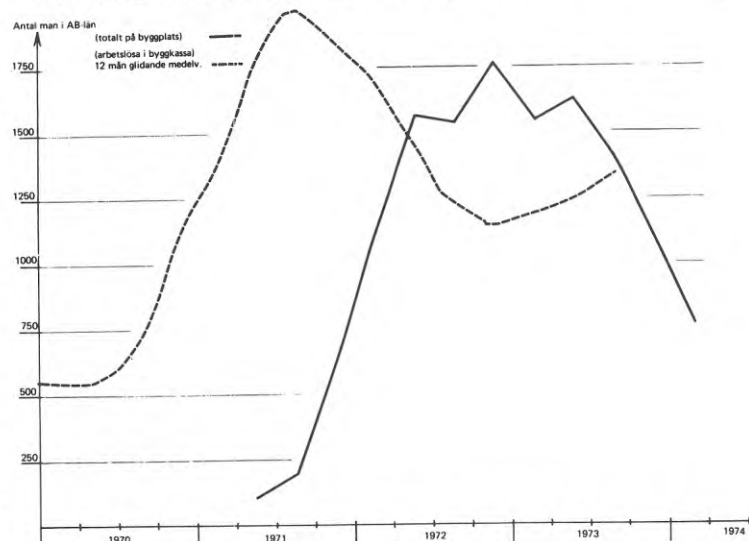

FIG. 3. Byggarbetslösheten i AB-län jämfört med kungaärendenas sysselsättningseffekt (Källa för arbetslöshetsuppgifterna AMS).

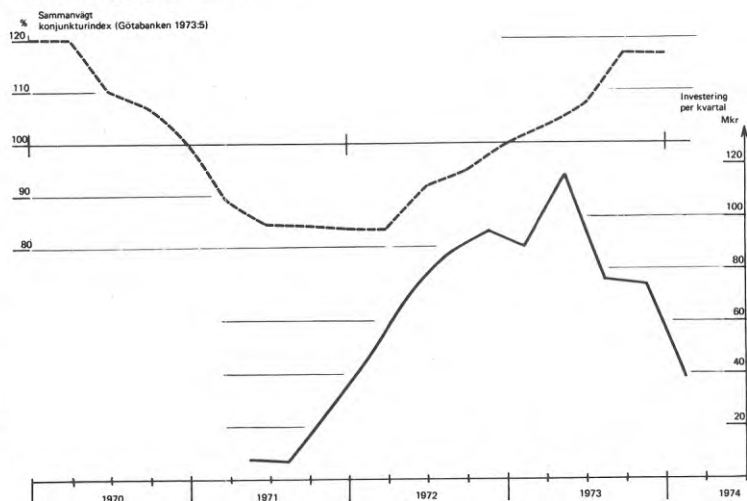

FIG. 4. Konjunkturutvecklingen jämförd med kungaärendenas investeringsutveckling.

Building Control

A study of the employment effects of centrally authorised projects

Tage Klingberg & Bertil Magner

At the beginning of 1971, all signs indicated that a recession would rapidly occur. Unemployment rose and the forecasts for the next year, and particularly for the winter 1971/72, were gloomy. In order to prevent a recession and, in particular, to prevent unemployment in the building trade, the Government issued starting permits during 1971 for a record number of projects requiring central authorisation which had previously been held back by means of building control.

What effects did these projects achieve? Was the intended object accomplished? If not, what was the reason? It is points like these which this report will endeavour to throw a light on.

What is a centrally authorised project?

Building control is a control measure administered by the National Labour Market Board and the Government, FIG. 1.

For non-priority projects (e.g. petrol stations, office buildings, department stores and sports stadiums) a starting permit is required. With regard to pro-

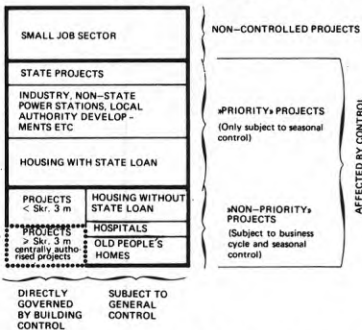

FIG. 1. Classification of building activity from the point of view of the labour market authorities (according to S Borg, National Labour Market Board).

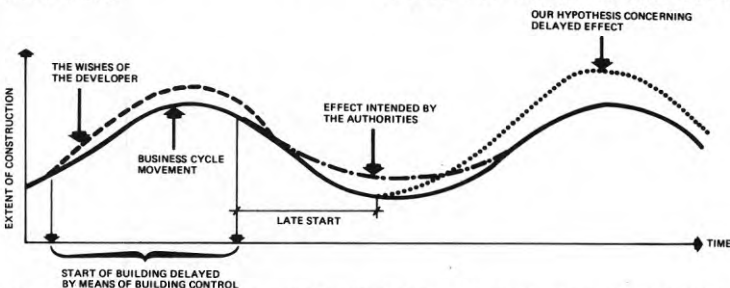

FIG. 2. Illustration of the business cycle equalisation object of building control and our hypothesis concerning the actual effect of this control.

jects with an estimated construction cost in excess of Skr. 3 million (centrally authorised projects), the decision concerning permit is made by the Government. The intention is to hold back projects which could have the effect of reinforcing overheating of the economy so that they will instead be carried out during the next trough in the cycle (see FIG. 2).

Method, definition and data

A number of projects have been kept under observation from the Government decision granting a starting permit to the completion of the project. The number employed on the construction site and the costs incurred have been recorded. The effect which the size of the project had on the way it developed has been studied. The overall effects of these projects have then been compared with the movement of the business cycle and the number of unemployed.

The projects studied have been taken from a schedule drawn up by the National Labour Market Board concerning all projects for which a permit has been granted. Information concerning the number of workers employed on the sites and the costs incurred have been obtained from the building data which are submitted every three months by the developer and analysed by the Central Bureau of Statistics.

Choice and processing

The study deals with projects which were sanctioned during 1971. Of the 176 projects for which the Government granted a permit that year, we studied the 60 projects in Stockholm County.

Nine of these have been deleted since for various reasons they were never constructed. The remaining 51 projects have been studied. They have been divided into six size classes. Curves

National Swedish Building Research Summaries

R37:1974

Key words:

building control, employment policy, centrally authorised projects, starting permit, control measure, investigation

Report R37:1974 refers to Research Project 268 at the National Swedish Institute for Building Research. This project was financed by the Swedish Council for Building Research.

UDC 331.96:69
351.778.51:69
SfB A
ISBN 91-540-2341-6

Summary of:

Klingberg, T & Magner, B, 1974, *Byggnadsreglering. En studie av kungaärendenas sysselsättningseffekter*. Building control. A study of the employment effects of centrally authorised projects. (Statens institut för byggnadsforskning) Stockholm. Report R37:1974, 49 s., ill. Sw. Kr. 15.

The report is in Swedish with Swedish and English summaries.

Distribution:

Svensk Byggtjänst
Box 1403, S-111 84 Stockholm
Sweden

were drawn for each class concerning the average employment effect, and the size classes could then be compared.

The material has also been grouped with respect to the different dates on which the Government made its decision, so that these could be compared.

Effect of the size of the project

A comparison of the different size classes shows that the larger a project is, the later it starts, the later maximum employment is reached and the longer its duration (see the table). Individual variations are however large.

TAB. Time in months from the Government decision to different stages of the project. Average values for the size classes.

Size class	Start of construction	Maximum employment	Termination of construction
Skr. 3- 5 mill.	2	9	15
5-10	3	15	20
10-15	2 1/2	17	22
15-20	5	18	23
20-30	5 1/2	20	28
> 30	8	25	30

Employment and investment effects

The aggregate employment for the 51 projects steadily rose during 1971 and by the spring of 1972 reached the level of 1500-1700 employees on the building sites (see FIG. 3). This level was maintained until the spring of 1973, after which it dropped. They still provide some employment in the spring of 1974. The total volume of work so far is about 40,000 man months.

The investment figures agree relatively well with employment, but there is a lag ranging from two to six months. The total investment for the 51 projects is almost Skr. 900 million. During the end of 1972 and the beginning of 1973, the intensity of investment was Skr. 90-110 million per quarter (see FIG. 4).

Employment and unemployment

The aggregate employment effect due to the centrally authorised projects sanctioned in 1971 is compared in FIG. 3 with unemployment in the building trade in Stockholm County. Our conclusions in regard to this are

1. that the effects were reached about five months later than intended by the National Labour Market Board who wanted to increase employment during the winter
2. that the centrally authorised projects were probably instrumental in preventing unemployment in Stockholm County attaining new record proportions in 1972.

The cyclical effect was too late

The intensity of investment is compared in FIG. 4 with the business cycle relating to the economy of the whole country.

When account has been taken of the time lag in submitting data, the conclusion is that the effect of the centrally

authorised projects on the investment level occurred nine months to one year too late for it to reverse the downward movement of the cycle.

How can better control of the economy be achieved?

A number of measures are possible in order that the effects may be achieved earlier the next time a similar situation occurs.

1. The decision process employed by the authorities can be brought forward.
2. Delegation of the decision concerning centrally authorised projects to the County Labour Committees.
3. Reduction of the delays in the projects. Better preliminary contacts and advance information will raise the level of preparedness.
4. Advance notice. The procedure in granting permits is divided into two stages. A decision is made in the first stage that the project may start some time over a period ranging

from eight to sixteen months ahead. Some preparedness is required. The second decision stage comes about six months later when the authorities specify the exact month of start.

5. Utilisation of the significance of project size. The smaller projects (smaller than about Skr. 10 million) should be used to control the trade cycle in urgent situations. As regards the really large projects, it is doubtful whether they can be used at all to control the trade cycle as at present. It is suggested that they should instead be completely controlled by means of advance notices and constitute the basis of the employment curve. The adjustments to movements in the curve should then be effected by means of small projects.

Employment profiles

A simple analysis of the material is made in an Appendix to the report from the production engineering point of view.

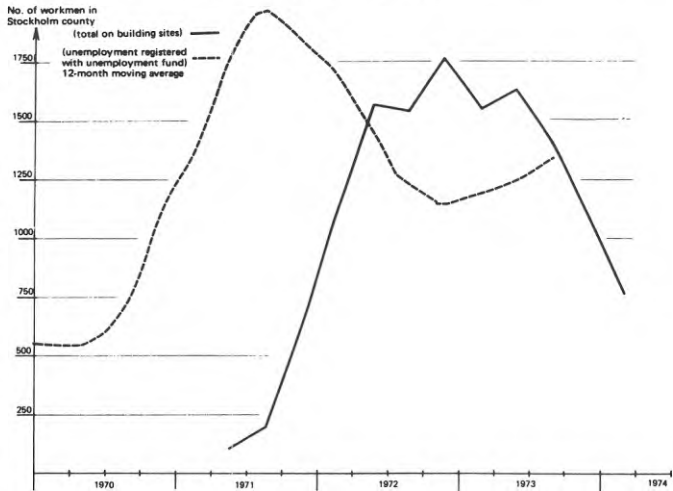

FIG. 3. Unemployment in the building trade in Stockholm County compared with the employment effect due to centrally authorised projects (Source of unemployment figures: National Labour Market Board).

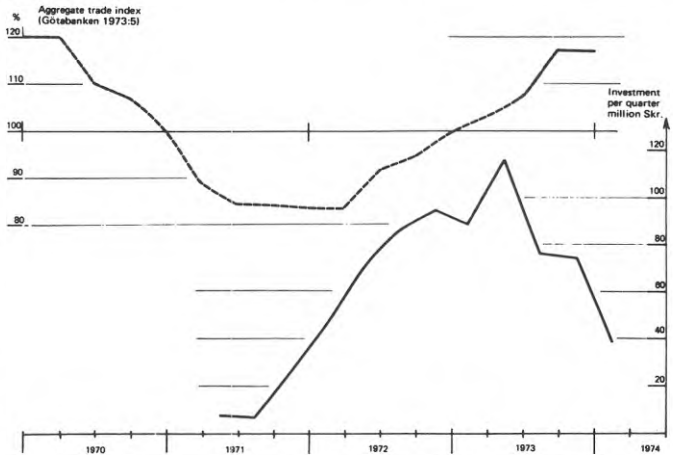

FIG. 4. Business cycle compared with the growth of investment due to centrally authorised projects.

Rapport R37:1974

BYGGNADSREGLERING

En studie av kungaärendenas
sysselsättningseffekter

av Tage Klingberg & Bertil Magner

Denna rapport hänför sig till forskningsprojekt 268, Byggprocessen, vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet finansieras med anslag från Statens råd för byggnadsforskning.

Statens institut för byggnadsforskning, Stockholm
ISBN 91-540-2341-6

Rotobekman AB, Stockholm 1974

FÖRORD

Inom forskningsprojekt 268, "Byggprocessen", vid Statens institut för byggnadsforskning studeras olika aspekter av myndigheternas planering och styrning av byggandet. I ett par studier av de administrativa processerna uppmärksammades speciellt de oprioriterade ärenden, som via byggnadsregleringen styrs av Kungl Maj:t.

Problemet med säsong- och konjunktursvängningar har alltid varit speciellt stort inom byggandet. "Kungaärenden" har givits en speciell roll i strävandena att utjämna framförallt konjunktursvängningarna. Man kan emellertid konstatera att man inte lyckats uppnå ett utjämnat byggande. Bakom vår studie ligger en önskan om att förklara varför man ej lyckats i dessa strävanden. En förhoppning är därvid att man skall lyckats utveckla bättre former för styrningen.

Man kan emellertid också se denna studie i ett något vidare perspektiv. Regleringen av landets ekonomi är huvudproblemet för den ekonomiska vetenskapen. Nya styrmedel utvecklas. Deras funktion och effekter måste ständigt studeras och erfarenheterna återföras till de makthavande för att de skall ha underlag för beslut om såväl styrmedlens modifiering som deras användning. Denna studie kan ses som ett led i en sådan erfarenhetsåterföring.

Arbetet har i huvudsak genomförts under hösten 1973 - våren 1974. Grundmaterialet har välvilligt ställts till förfogande av SCB och AMS. Den preliminära versionen av denna rapport har diskuterats dels i den expertgrupp som är knuten till projektet, dels i ett doktorandseminarium vid Institutionen för byggnadsekonomi och byggnadsorganisation vid KTH den 21 mars 1973. Vi vill tacka för all hjälp och alla värdefulla synpunkter.

Stockholm i april 1974

Tage Klingberg

Bertil Magner

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	5
1.1	Vad är ett "kungaärende"?	5
1.2	Syfte	6
1.3	Problem och frågeställningar	7
1.4	Inriktning och avgränsningar	8
1.5	Byggnadsregleringens utformning	9
2.	UNDERSÖKNINGEN	11
2.1	Grundmaterial	11
2.2	Urval	12
2.3	Bortfall och osäkerheter	13
2.4	Bearbetning och redovisning	14
3.	PROJEKTSTORLEKENS INVERKAN PÅ SYSSELSÄTT- NINGSEFFEKTEN	16
3.1	Beräkningsmetodik	16
3.2	Byggstart	19
3.3	Tidpunkt för maximal sysselsättning	20
3.4	Byggets avslutning	21
3.5	Kurvor över genomsnittlig sysselsättning	21
3.6	Bidrag från små och stora projekt	22
4.	EFFEKTEN AV DE OLIKA KONSLEJEBESLUTEN	24
4.1	Sysselsättning av olika "släpp"	24
4.2	"Släppens" investeringseffekt	25
4.3	Total effekt av 1971 års "kungaärenden"	27
5.	KONJUNKTUREFFEKTER	28
5.1	Skissering av Kungl Maj:ts beslutssituation	28
5.2	Sysselsatta och arbetslösa	29
5.3	Investeringarna och konjunkturerna	31
5.4	Hur når man bättre konjunkturstyrning?	33
6.	SÄSONGSTYRNING - NÅGRA IAKTTAGELSER	35
6.1	"Marssläppet" 1971	35
6.2	Projektens säsongsvängningstendenser	35
7.	AVSLUTNING	37
	REFERENSER	39
	APPENDIX	40
	BILAGOR	45

1. INLEDNING

I början av år 1971 pekade alla tecken på att man befann sig på väg mot en lågkonjunktur. Arbetslösheten steg och prognoserna för det kommande året, och framförallt då för vintern 1971/72, var dystra. Statsmakterna satte in motåtgärder för att öka den ekonomiska aktiviteten, bland annat inom byggnadssektorn. Under 1971 gav Kungl Maj:t igångsättningstillstånd för många byggen, "kungaärenden", vilka genom byggnadsregleringen tidigare hade hållits tillbaka. Syftet var dels att rent allmänt motverka den lågkonjunktur man stod inför, dels att lindra byggarbetslösheten under den kommande vintern.

Vad blev de verkliga effekterna av dessa byggen? Uppnådde man vad man hade avsett? Om inte - vad berodde det på? Det är dessa frågor, som den här rapporten skall försöka besvara.

Tidigare studier inom projekt 268 vid SIB hade givit en inblick i byggnadsregleringens sätt att fungera. Vissa tecken tydde på att man inte uppnådde avsedda effekter, vilket påkallade fördjupade studier av regleringen. Detta ledde till att den här presenterade studien genomfördes. Syftet har varit att beskriva och förklara regleringens effekter.

Studien har av praktiska skäl avgränsats till endast en del av det byggande som styrs av byggnadsregleringen. Med det angreppssätt, som utvecklats i denna studie, är det emellertid möjligt att vidga studien till att omfatta hela byggnadsregleringen eller till att omfatta en längre tidsperiod.

1.1 Vad är ett "kungaärende"?

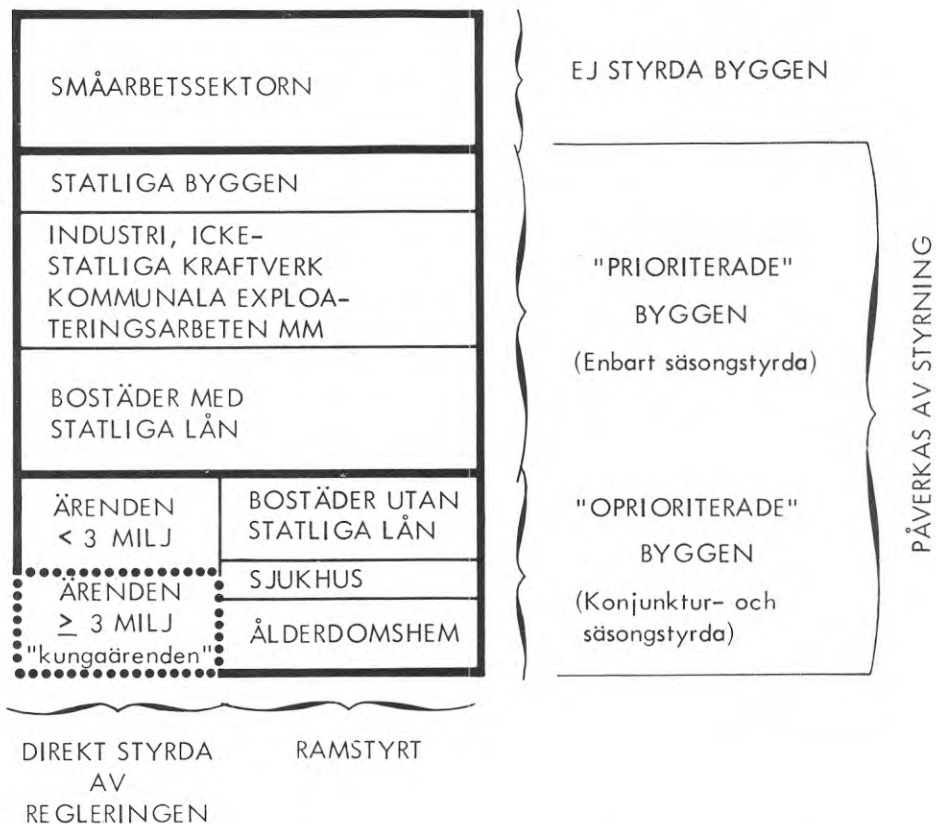
Byggnadsregleringen är ett administrativt styrmedel, som handhas av arbetsmarknadsverket och regeringen. Regleringen infördes på 1940-talet och har ändrats flera gången sedan dess. Den senaste ändringen trädde i kraft den 1 januari 1972. (AMS cirkulär B:1, 1972).

Småarbetssektorn (fritidshus, mindre reparationer etc) påverkas inte alls av regleringen. Så kallade prioriterade byggen (statliga byggen, industribyggen och bostäder med statliga lån) påverkas av regleringen när det gäller lämplig tidpunkt för byggstart.

Av de så kallade oprioriterade byggena (se FIGUR 1) är vissa (sjukhus, ålderdomshem och privatfinansierade bostäder) ramstyrda, vilket betyder att byggandets omfattning bestäms av ekonomiska ramar. Dessa ramar fastställs av Kungl Maj:t efter förslag från socialstyrelsen respektive bostadsstyrelsen. Liksom för de prioriterade byggena påverkar arbetsmarknadsmyndigheterna endast starttidpunkten för dessa ramstyrda byggen.

Kvarvarande oprioriterade byggen (t ex bensinstationer, kontor, varuhus och sporthallar) regleras helt med administrativa beslut för varje projekt. Enligt AMS' beräkningar utgör dessa byggen ungefär 1/6 av allt husbyggande. Myndigheterna utfärdar byggnadstillstånd till vilket är kopplat ett krav på igångsättning inom viss tid. Före den 1/1 1972 utfärdades så kallat igångsättnings-

tillstånd. Skillnaden är liten. I fortsättningen använder vi beteckningen igångsättningstillstånd, eftersom det var vad som gällde de projekt vid studerar.

FIGUR 1 Indelning av byggnadsverksamheten ur arbetsmarknadsmyndigheternas synvinkel (efter S Borg, AMS)

Även om igångsättningstillstånden berör en begränsad del av allt byggande har de ett speciellt intresse. Detta beror på att de oprioriterade byggena mer än andra utnyttjas för säsong- och framförallt konjunkturstyrning. Konjunkturstyrningsaspekten anses av statsmakterna så viktig att Kungl Maj:t själv fattar beslut om tillstånden för de projekt vars beräknade byggkostnad är större än 3 MKr. Det är dessa "kungärenden" (se figur 1), som denna rapport handlar om. För hela landet omfattade "kungärendena" år 1971 176 projekt om sammanlagt 1,8 miljarder kronor.

1.2 Syfte

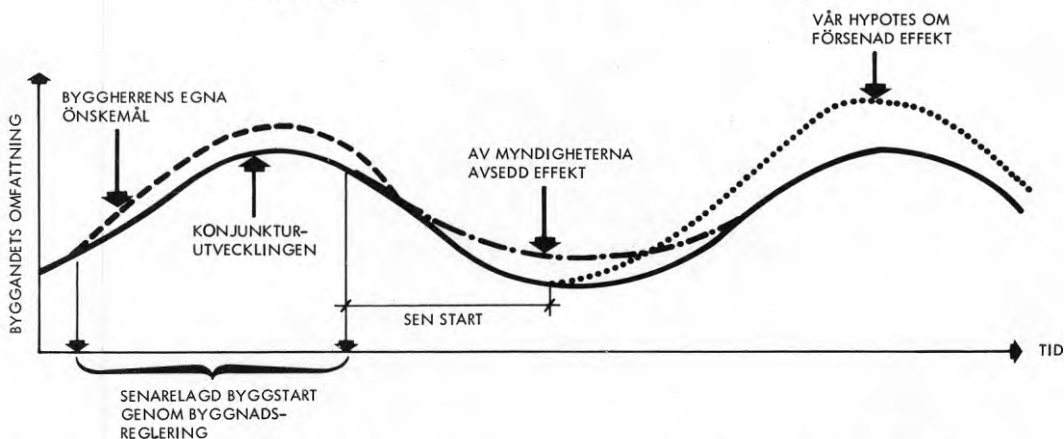
Studiens allmänna syfte är att öka kunskapen om byggnadsregleringens verkningssätt och dess effekter med hänsyn till säsong- och konjunktursvängningarna.

Igångsättningstillståndens (numera byggnadstillståndens) effekter beror helt av hur projekten betar sig sedan Kungl Maj:t fattat sitt beslut. Hur länge dröjer det innan ett bygge kommer igång? När nås maximal effekt? När slutar det? Hur inverkar t ex projektstorleken? Studien syftar till att besvara dessa frågor för att därigenom ge underlag till förbättringar av styrningen.

1.3 Problem och frågeställningar

I de tidigare studierna inom projekt 268 har vi funnit att myndigheterna upplever problem med att uppnå de avsedda effekterna av tillstånden. Man har även problem med att över huvud taget klargöra vilka effekterna är (se Klingberg & Lindahl, 1973 och Magner, 1973). Studier på andra håll pekar i samma riktning (se t ex SOU 1970:33 och Bertmar, 1972). Utgående från dessa tidigare studier har vi skapat oss vissa föreställningar (hypoteser) om problemen och deras orsaker. Dessa föreställningar har nedan formulerats som ett antal frågeställningar, som studien skall belysa:

1. Uppnås avsedda effekter med hänsyn till säsong- och konjunkturvariationerna?
2. Vilken betydelse har projektens storlek för beteendet efter myndigheternas beslut om tillstånd och därigenom för sysselsättningseffekten?
3. Ett av skälen till att styrningen ej uppnår avsedda effekter påstås vara att byggstart ofta dröjer lång tid. Är det riktigt?
4. När infaller sysselsättningseffekterna?
5. Sysselsättningen drar i många fall ut under så lång tid att nästa konjunkturuppgång förstärks, dvs effekten blir medkonjunkturrell i stället för motkonjunkturrell. FIGUR 2 nedan, som illustrerar byggnadsregleringens idé, visar även vad denna hypotes innebär. Är hypotesen riktig?

FIGUR 2 Illustration av regleringens konjunkturutjämningsmål och vår hypotes om regleringens verkliga effekt

Föreställningen om att byggnadsregleringen har fördröjda effekter har paralleller inom andra delar av den ekonomiska politiken. Börje Kragh har beskrivit de fördröjningar ("lags") som uppstår i kedjan av händelser från verklig ekonomisk utveckling via registrering av utvecklingen, uppgörande av en prognos, tid för de makthavande att besluta sig för åtgärder, tid för åtgärderna att vinna laga kraft tills de slutligen får effekt på den ekonomiska utvecklingen. Kragh påpekar att

"Ovan antydda "lags" för den ekonomiska politiken kan få en sådan längd att dess effekter hamnar snett i förhållande till konjunkturutvecklingen ...

...

Expansionseffekterna hamnar i högkonjunkturen och den dämpningseffekt som var avsedd för högkonjunkturen drabbar i stället den följande lågkonjunkturen." (Kragh, 1971, sid 76)

1.4 Inriktning och avgränsningar

Behandlingen omfattar endast "kungaärenden", dvs tillståndsbe- lagda byggen över 3 MKr. Dessa har utvalts för studium eftersom:

- de i högre grad än andra kategorier av byggen används för konjunktur- och/eller sysselsättningsstabiliserande syften
- styrningen av dessa byggen, enligt våra tidigare studier, orsakade administrativa problem för såväl myndigheter som producenter
- dessa byggen är så få (176 st år 1971) att man med relativt måttliga utredningsinsatser kan få ett gott grepp om effekterna.

Studierna behandlar ej styrningen med avseende på sektorstyrningsmålet. Denna styrning är för övrigt i stort sett genomförd i och med indelningen i prioriterat och oprioriterat byggande. Hur myndigheterna har gjort prioriteringen mellan olika projekt i kön av "kungaärenden" tas likaledes inte upp. Regionalstyrningen behandlas inte heller, främst beroende på att byggnadsregleringen (enligt bland annat SOU 1970:33) synes användas i mycket liten utsträckning för detta.

Intresset har alltså inriktats mot effekterna med avseende på säsong- och, främst, konjunkturvariationerna. Studien avgränsas till byggenas direkta effekter på sysselsättning och investeringsvolym. Hur de sekundära effekterna, t ex på materialindustrin, ser ut behandlas ej.

Arbetet har helt inriktats på att få fram de reellt uppmätta effekterna. Här har inte närmare belysts vad som orsakar t ex fördröjda byggstarter. Dessa företeelser har emellertid beskrivits i tidigare studier (se Klingberg & Lindahl, 1973).

En av våra hypoteser var att objektstorleken hade stor inverkan, varför materialet har analyserats med avseende på denna variabel. Man kunde tänka sig att även andra faktorer spelar stor roll för projektens beteende, t ex byggherrekategori, upphandlingsform, objektstyp eller förtillverkningsgrad. Våra tidigare studier tyder emellertid på att även om dessa faktorer spelar viss roll, så har de mindre inverkan än objektsstorleken. Någon närmare analys av dessa andra variablers betydelse ingår inte i denna studie.

1.5 Byggnadsregleringens utformning

Byggnadsregleringen har till syfte att:

- motverka säsongvariationerna
- påverka byggandet i konjunkturstabiliserande riktning
- påverka byggandets regionala fördelning
- påverka byggandets fördelning på olika byggnadssektorer.

Regleringens huvudprincip är att planerade byggen, som myndigheterna av något skäl (t ex konjunkturskäl) inte vill släppa igång får vänta i en kö. Vid något senare, mer lämpligt tillfälle ges tillstånd (se figur 2). Regleringen fungerar alltså som ett bromsinstrument och är, för att fungera beroende av att det föreligger ett övertryck, så att en kö uppstår.

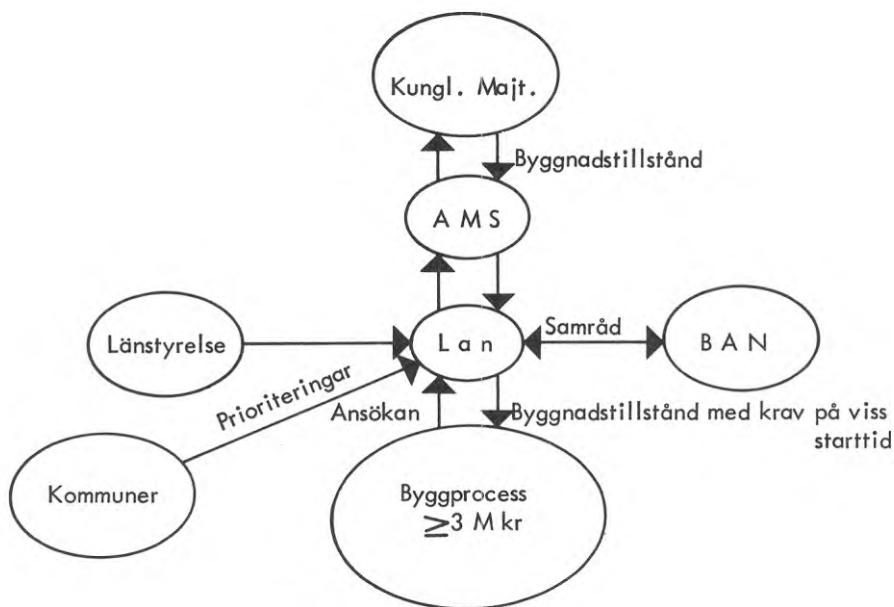
Regleringen har under olika perioder haft olika utformning, vilket beskrivs i t ex "Medel för styrning av byggnadsverksamheten" (SOU 1970:33). Från 1963 krävdes för vissa typer av byggen (bl a kontors- och affärshus) igångsättningstillstånd. Sedan 1966 bedrivs även en form av frivillig samverkan för jämn sysselsättning genom byggarbetsnämnder (BAN). Denna samverkan omfattar alla tillståndsbefriade projekt på lägst 100 000 kronor.

Sedan 1972-01-01 gäller att för ej ramstyrda oprioriterade byggen (t ex kontors- och affärshus, sporthallar, kyrkor) krävs byggnadstillstånd som för byggen under 3 MKr utfärdas av länsarbetsnämnden (Lan). Tillståndet är kompletterat med villkor om under vilken tid bygget får starta.

För byggen över 3 MKr fattar Kungl Maj:t beslut om byggnadstillstånd. Handläggningen av ett sådant "kungaärende" följer i stort sett nedanstående mönster. Beskrivningen är även giltig för igångsättningstillstånd, som fanns till och med 1971. (Beskrivningen är baserad på arbetsmaterial från Byggarbetskraftsutredningen.) Ärendegången illustreras schematiskt i FIGUR 3.

1. Ansökan om ett oprioriterat arbete över 3 miljoner i byggnadskostnad går till länsarbetsnämnden som remitterar ärendet till länsstyrelsen med begäran om yttrande.
2. Länsstyrelsen remitterar ärendet till planeringsenheten där det behandlas och återsändes. Därefter uppriktar länsstyrelsen en prioritering som sändes till länsarbetsnämnden.

3. Länsarbetsnämnden behandlar ärendet i byggarbetsnämnden. På grundval av byggarbetsnämndens yttrande fattar länsarbetsnämnden beslut och sänder sitt yttrande till arbetsmarknadsstyrelsen.
4. Arbetsmarknadsstyrelsen gör en bedömning av ärendet i förhållande till totala byggandet, varefter ett yttrande sändes till inrikesdepartementet.
5. Inrikesdepartementet bereder ärendet i en samrådsgrupp (med finansdepartementet), varefter det föredrages hos respektive statsråd och beslutas i konselj.
6. Beslutet sändes till arbetsmarknadsstyrelsen och för kärnedom till övriga instanser, varefter styrelsen (eller därefter länsarbetsnämnd) har bemyndigande att utfärda föreskrifter om byggandet.

FIGUR 3 Handläggning av "kungaärenden". Schematisk illustration av byggnadsregleringen för oprioriterade byggen ≥ 3 MKr

2. UNDERSÖKNINGEN

Undersökningen kan kallas longitudinell. Med det avser vi att ett antal projekt följs från beslutet om igångsättningstillstånd tills bygget är avslutat. Härigenom fås en bild av konsekvenserna över tiden av ett visst beslut.

Denna undersökningsmetodik kan jämföras med tvärsnittsundersökningar, som gjorts av SCB. Där undersöks alla samtidigt pågående projekt. Därvid får man vid en viss tidpunkt en bild av totala sysselsättningseffekten av ett flertal tidigare beslut.

2.1 Grundmaterial

2.1.1 Förteckning över meddelade igångsättningstillstånd

Från AMS har erhållits listor över oprioriterade byggnadsärenden med byggnadskostnad över 3 MKr, som beviljats igångsättningstillstånd genom Kungl Maj:ts beslut under år 1971 eller 1972. Ärendena är ordnade länsvis och inom länen i kronologisk ordning efter Kungl Maj:ts beslut. För varje ärende anges bl a beräknad byggkostnad (enl uppgift i ansökan), tidpunkt för ansökan samt tidpunkter för olika instansers yttranden och beslut (bilaga 1 visar exempel på listornas uppställning).

Materialet omfattar 176 projekt för 1971, varvid vi ej medräknat ett par ärenden, som länsarbetsnämnden beslutat ej vidarebefordra tillstånd för. Totala beräknade byggnadskostnaden var 1,8 miljarder kronor motsvarande ca 10 MKr per projekt i genomsnitt.

2.1.2 Byggnadsinventeringarna

Vid fyra tillfällen per år (februari, maj, augusti och november) genomförs av AMS och SCB s k byggnadsinventeringar. För varje pågående projekt lämnas till AMS (på blankett enligt bilaga 2) uppgifter om bland annat:

- starttidpunkt
- beräknad byggkostnad
- upparbetad kostnad
- antal sysselsatta på inventeringsdagen, inklusive tillfälligt frånvarande.

Inventeringen omfattar också uppgifter om förväntad sysselsättning, vilket emellertid ej har direkt intresse för vår analys. Uppgifterna sammanställs och bearbetas av SCB, som välvilligt hjälpt oss att få fram erforderliga uppgifter.

Materialet är begränsat i följande avseenden:

- Inventeringarna ger endast ögonblicksbilder av sysselsättningsläget, eftersom de täcker endast en dag per kvartal, dvs ca 1 1/2 % av arbetad tid
- Det är tveksamt i vilken utsträckning inventeringarna täcker småhusproduktionen. Detta drabbar dock ej vår studie, som endast rör projekt över 3 MKr

- Reparationer och ombyggnader på mindre än 100 000 kr står utanför denna typ av registreringar
- Inventeringarna inkluderar ej tjänstemän på byggarbetsplatserna
- Materialet inkluderar ej sysselsättningen i projekteringsledet

2.2 Urval

2.2.1 Val av år 1971

Det var nödvändigt att studera flera olika beslutstillfällen under minst ett år, eftersom vi bland annat ville undersöka projektens beteende med hänsyn till säsongen. Vi valde att studera de projekt som fick tillstånd ("släpptes") under 1971. Valet av år motiverades av att under tidigare år släpptes få projekt medan år 1971 bjöd på ett rekordstort antal objekt och därigenom bättre underlag. Projekt beslutade under 1972 pågår ännu i så stor utsträckning att det är för tidigt att studera dem.

2.2.2 Val av AB-län

Av de 176 projekt som fick tillstånd av Kungl Maj:t under 1971 har vi studerat de 60 som är från Stockholms län. Dessa motsvarar 34 % av alla ärenden. Angående strykningar se nedan. Den beräknade byggkostnaden för dessa ärenden var drygt 800 MKr motsvarande närmare 45 % av värdet för samtliga ärenden. I bilaga 3 redovisas de studerade projekten sorterade på Kungl Maj:ts beslutstillfällen med några grunduppgifter såsom investeringskostnad och påbörjandetidpunkter.

Genom att välja alla ärenden i ett län har vi möjlighet att jämföra resultatet med uppgifter om arbetslöshet och sysselsättning för samma län. Valet av Stockholms län motiverades främst av det stora antalet projekt inom länet. Detta ger ett relativt gott material.

Valet av AB-län kan ha varit olämpligt i det avseendet att man sedan 1971 knappast har haft några starka motiv för att hålla igen byggandet i Stockholmsregionen. På grund av den på lång sikt nedåtgående trenden i AB-länets byggande har i stort sett varje sysselsättningstillskott varit fördelaktigt. Dessa speciella förhållanden beaktas i de sista delarna av studien, där jämförelse görs med konjunkturutveckling och arbetslöshet. Som komplettering vore det tänkbart att titta på någon region, där man verkligen behövt hålla igen det oprioriterade byggandet, t ex Skåne.

2.3 Bortfall och osäkerheter

2.3.1 AMS-förteckningens tillförlitlighet

Förteckningens tillförlitlighet har inte kontrollerats särskilt. Många uppgifter har emellertid blivit verifierade genom såväl denna studie som genom en tidigare studie (se Jernström & Sandlund, 1973). Inga felaktiga uppgifter har därvid upptäckts. Med tanke på att de flesta uppgifterna avser formellt dokumenterade händelser torde listan kunna anses som mycket tillförlitlig.

2.3.2 Bortfall

Detta är en totalundersökning i så motto att inom angivna avgränsningar (dvs ett län, ett år) medtas alla ärenden. Som tidigare nämnts torde, tack vare den från AMS erhållna förteckningen, samtliga aktuella ärenden vara med.

Av de av Kungl Maj:t beslutade ärendena var det emellertid vissa som ej kom till utförande eller blev uppskjutna på obestämd tid. Dessa ärenden utgör emellertid inget bortfall i undersöknings-teknisk mening. Det är en normal företeelse att vissa planerade byggen ej kommer till stånd och detta skall avspeglas i undersökningens resultat. Av de 60 beslutade ärendena har 9 strukits. Resterande 51 projekt har studerats. De 9 strykningarna beror på att länsarbetsnämnden beslutat ej ge tillståndet, på att vissa tillstånd avser utökning av pågående projekt och därför inräknas i dessa, eller på att byggherren återkallat ansökan.

2.3.3 Inventeringsmaterialalets osäkerhet

De främsta osäkerheterna ligger i inventeringarnas uppgifter. Enligt bland annat intervjuer vi gjort i tidigare studier har byggherren och entreprenören inte motiv för att lägga ner någon större ansträngning på att ta fram korrekta uppgifter. Såvitt vi vet tillgrips nämligen inga sanktioner mot dem som lämnar felaktiga uppgifter. Underentreprenörernas personal eller tillfälligt sjuka arbetare kan lätt förbises när antalet arbetare skall anges. Uppgifterna över upparbetad kostnad kan vara ännu svårare att fastställa. Detta tyder på att inventeringsuppgifterna, speciellt de ekonomiska, kan vara missvisande.

Mot detta bör ställas det faktum att byggherre eller entreprenör inte har någon anledning att medvetet lämna felaktiga uppgifter. Det påstås att man vid ansökan om tillstånd ibland medvetet lämnar sådana uppgifter, som skall gynna behandlingen av ärendet. Detta motiv föreligger emellertid ej när inventeringsuppgifterna inlämnas.

Slutsatsen blir att uppgifterna kan vara missvisande på grund av uppgiftslämnarnas bristande motivation. Det troliga är då emellertid att felan i viss mån tar ut varandra men att de ändå är systematiskt för låga beroende på slarv vid uppgiftslämnandet. Vår studie avser emellertid inte så mycket de absoluta beloppen, som utvecklingen över tiden. Om samtliga kurvor ligger för lågt ändras ej vårt resultat, eftersom våra slutsatser främst

baseras på kurvornas form. För denna studie torde därför grundmaterialet kunna betraktas som tillförlitligt.

Vårt grundmaterial och vår studiemetod framstår som mycket pålitliga om man jämför med de uppskattningar och det siffermaterial, som man i andra studier tvingats använda för värdering av olika åtgärders konjunktoreffekter. Detta beror främst på att i vårt grundmaterial mäts effekten av Kungl Maj:ts beslut direkt på arbetsplatsen. I andra studier måste man reda ut effekterna av ett antal olika faktorer såsom ränteändringar, löneglidningar, marknadsförändringar etc.

2.3.4 Beräknad och "verklig" byggkostnad

Ett problem har varit att vi haft 3 variabler som uttryck för effekterna av igångsättningstillstånden, nämligen beräknad byggkostnad, "verklig" byggkostnad samt antal sysselsatta.

Med beräknad byggkostnad avses uppgiften på den ansökningsblankett, som lämnas in till myndigheterna. Denna uppgift ingår i Kungl Maj:ts beslutsunderlag. Den beräknade kostnaden finns endast angiven som en klumpsumma, varför den inte är användbar för vår analys. Med "verklig" byggkostnad avser vi de vid intervjuerna lämnade uppgifterna om ackumulerad (upparbetad) kostnad.

Uppgifter om såväl upparbetad kostnad, som antal sysselsatta är av intresse vid bedömningar av beslutens effekter. Antalet sysselsatta ger en bild av de direkta sysselsättningseffekterna på byggplats medan kostnadsuppgifterna är mer användbara för en allmän bedömning av de ekonomiska effekterna och effekterna i andra och tredje led, t ex på materialindustrins sysselsättning. De två variablerna följer inte varandra likformigt, vilket torde bero dels på olika förtillverkningsgrad i de olika projekten, dels på eftersläpning i den ekonomiska redovisningen. Skillnaderna är emellertid inte större än att när vi analyserar antal sysselsatta respektive upparbetad kostnad visar det sig att slutsatserna blir i stort sett desamma.

2.4 Bearbetning och redovisning

För varje projekt (ärende) har noterats beräknad byggkostnad, tidpunkter för Kungl Maj:ts beslut och länsarbetsnämndens beslut m m (se bilaga 3). Därtill har projekten följts genom uppgifter om antal sysselsatta och upparbetad kostnad från byggnadsinventeringarna fyra gånger per år från och med inventeringstillfället den 15/5 1971 till och med den 15/2 1974. Grunduppgifterna från inventeringarna redovisas ej separat i denna rapport, men de har använts vid framtagandet av alla kurvor och tabeller.

2.4.1 Effekt med hänsyn till projektstorlek

En av våra hypoteser var att storleken spelade stor roll för projektens beteende. Projekten har därför indelats i sex storleksklasser enligt nedanstående tabell. Ursprungligen omfattade indelningen bara fem klasser, men klassen 10-20 MKr uppdelades, då den kom att omfatta hela 17 projekt.

Verkligt investerings- belopp	Antal projekt
3- 5 MKr	6
5-10 MKr	13
10-15 MKr	11
15-20 MKr	6
20-30 MKr	7
>30 MKr	8
Summa	51

För varje storleksklass har sysselsättningseffekten beräknats. Resultatet redovisas i kapitel 3 där också beräkningsgången beskrivs.

2.4.2 Effekter med hänsyn till beslutstillfälle

Kungl Maj:t beslutade om tillstånd till byggen i AB-län vid tio tillfällen under 1971. De två första beslutstillfällena, den 12/3 och 18/6, omfattade fler projekt än något tidigare beslutstillfälle. Övriga åtta "släpp", från och med den 8/7 till och med den 17/12, var tillsammans av samma storleksordning som vart och ett av de två första.

Materialet har bearbetats så att sysselsättnings- och investeringseffekten av de olika beslutstillfällena framgår, varvid de åtta små besluten slagits samman. Resultatet redovisas i kapitel 4.

I samma kapitel redovisas också den totala effekten av alla tio "släpp" under 1971.

2.4.3 Konjunkturer och säsonger

Som framgått ovan redovisas "kungaärendenas" effekter på olika sätt i kapitlen 3 och 4. I kapitel 5 övergår vi till att jämföra dessa effekter med såväl önskade effekter som verklig konjunktur-utveckling. Det är i detta kapitel som vår hypotes om försenad konjunkturreffekt testas.

I kapitel 6 görs vissa noteringar om säsongvariationer. Eftersom säsongstyrningsmålet för "kungaärendena" kommer i andra hand i förhållande till konjunkturstyrningsmålet görs ingen fördjupad analys av säsongeffekterna.

2.4.4 Produktionsteknisk synvinkel

I appendix analyseras materialet mer ur producentens synvinkel. Här studeras sysselsättningssiluetten för de olika projektstorlekarna. Vidare visas ett samband mellan byggkostnad och sysselsatt arbetskraft.

3. PROJEKTSTORLEKENS INVERKAN PÅ SYSSELSÄTTNINGSEFFEKTEN

För att undersöka projektstorlekens inverkan kan man undersöka dels med avseende på antal sysselsatta, dels med avseende på investeringsbeloppet. Med hänsyn till resonemanget om osäkerheter i grundmaterialet (avsnitt 2.3) bör studium av antalet sysselsatta ge den pålitligaste analysen. En jämförelse av sysselsättningens och investeringarnas utveckling visas i FIGUR 10. Kurvorna visar på en i stora drag likformig utveckling där emellertid kurvan över investeringarna släpar efter från ca två månader till upp emot ett halvår. Detta är naturligt med tanke på att räkningarna normalt kommer efter utfört arbete. Vi har därför valt att studera storlekens inverkan på antalet sysselsatta.

I detta kapitel görs analysen ur myndigheternas synvinkel, vilket innebär att vi mäter när sysselsättningseffekten kommer i förhållande till datum för Kungl Maj:ts beslut. Tiden från beslut till sysselsättningseffekt blir således det viktigaste måttet. I appendix görs en motsvarande analys av projektstorlekens inverkan, men då ur produktionens synvinkel, vilket innebär att projektens utveckling mäts i förhållande till byggstart.

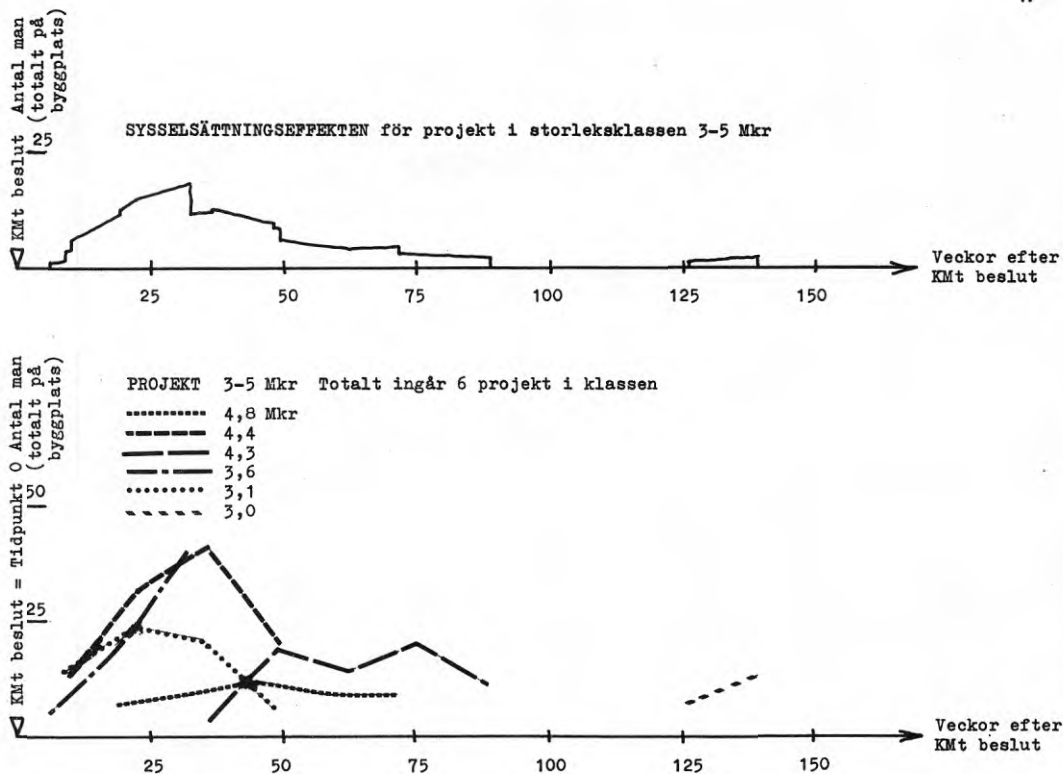
3.1 Beräkningsmetodik

För varje storleksklass har kurvan över sysselsättningen för alla projekt lagts in i ett diagram. Kungl Maj:ts beslutstillfälle har tagits som utgångspunkt och inventeringsuppgifterna lagts in på det antal veckor som förflutit efter Kungl Maj:ts beslut. Underst i FIGUR 4 visas som exempel diagrammet för den minsta klassen.

3.1.1 Genomsnittlig effekt för projekt i varje storleksklass

Överst i figuren visas den genomsnittliga sysselsättningseffekten för projekt mellan 3 och 5 MKr. Kurvan har konstruerats med antalet projekt i storleksklassen (6 st) som bas. Första projektet startar 6 veckor efter Kungl Maj:ts beslut med inventeringsuppgiften 5 man. Denna uppgift omräknas till $5/6 = 0,8$ man som medelvärde för sex projekt. Vid tidpunkten 9 veckor tillkommer ett projekt med inventeringsuppgiften 14 man. Det första projektet antages efter interpolation till nästa inventeringsuppgift sysselsätta 8 man vid tidpunkten 9 veckor. Kurvan höjs således till värdet $(8 + 14)/6 = 3,7$ man i denna punkt. Vid tidpunkten 10 veckor tillkommer ett tredje projekt med inventeringsuppgiften 13 man. Vid denna tidpunkt antages genom interpolation att det första projektet sysselsätter 9 man och det andra 15 man. Jämförelsekurvan höjs till värdet $(9 + 15 + 13)/6 = 6,2$ man. På motsvarande sätt förfäres vid varje nytillkommande inventeringsuppgift så att den övre kurvan i figuren erhålles.

Kurvan visar för en viss klass den genomsnittliga sysselsättningseffekten vid olika tidpunkter efter ett tillståndsbeslut. Storleksklassen innehåller vissa projekt som startats tidigt och andra projekt som startats sent i förhållande till Kungl Maj:ts beslut. Genomsnittskurvan får därigenom ett utdraget förlopp och

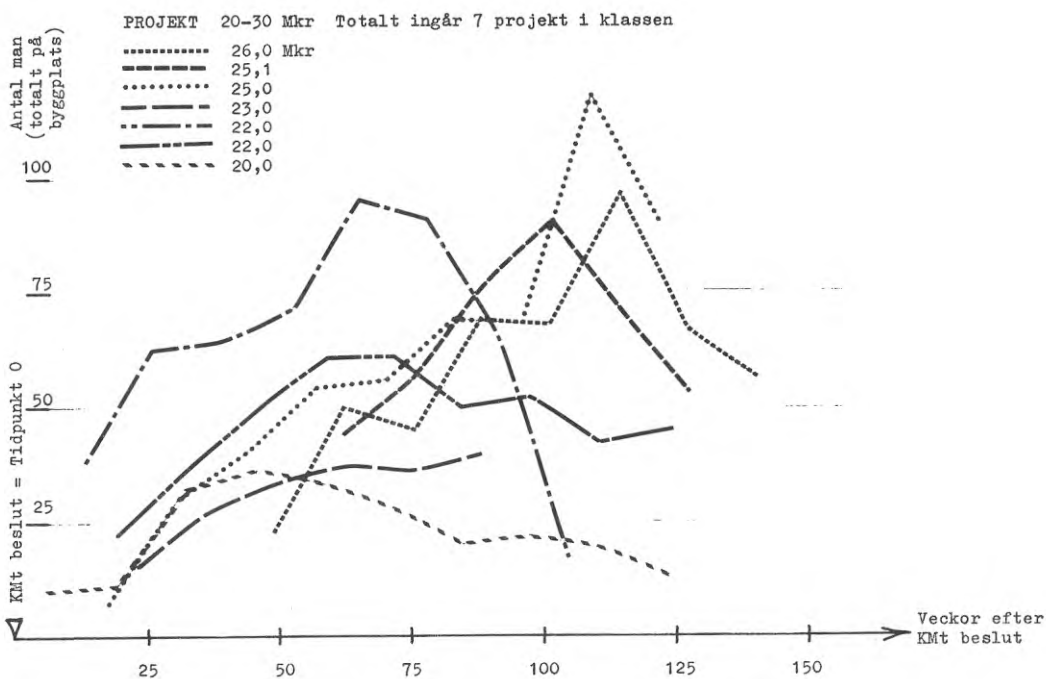
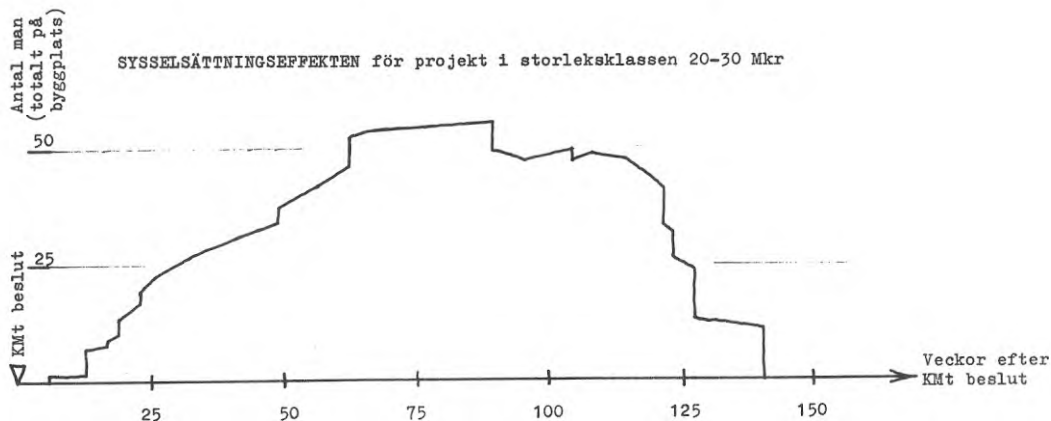
FIGUR 4 Sysselsättningen i de olika projekten i storleksklassen 3-5 Mkr, (undre diagrammet). Genomsnittlig sysselsättningseffekt för projekt på mellan 3 och 5 Mkr, (övre diagrammet)

får inte tolkas så att ett "medelprojekt" i verkligheten följer detta förlopp. Genomsnittskurvan visar i stället den mest sannolika sysselsättningseffekten av ett tillståndsbeslut sedan hänsyn tagits till de olika fördröjningar, som brukar uppstå.

3.1.2 Förfarande då något projekt fortfarande pågår

Vissa projekt var inte avslutade vid det sist medtagna inventeringstillfället den 15/2 1974. Detta framgår t ex av FIGUR 5 som visar kurvorna för projekten i storleksklassen 20-30 Mkr.

Kurvan över genomsnittlig sysselsättningseffekt beräknas i dessa fall med hänsynstagande till bristande dataunderlag. Beräkningsmetoden innebär t ex för storleksklassen 20-30 Mkr följande: Totalt sju projekt ingår i klassen. För ett av dessa saknas inventeringsuppgifter senare än 121 veckor efter Kungl Maj:ts beslutstidpunkt. Projektet pågår fortfarande. Kurvans förlopp efter 121 veckor konstrueras därför som om endast sex projekt ingick i storleksklassen. Efter tidpunkten 123 veckor saknas data för ytterligare ett projekt. Därefter antas klassen innehålla endast fem projekt.

FIGUR 5 Sysselsättning i de olika projekten i storleksklassen 20-30 MKr (undre diagrammet). Genomsnittlig sysselsättningseffekt för projekt mellan 20 och 30 MKr (övre diagrammet)

Däremot skall antalet projekt i klassen inte reduceras när ett projekt avslutas. Inom den nyss nämnda storleksklassen (20-30 MKr) avslutas ett projekt efter inventeringen vid tidpunkten 88 veckor. Även fortsättningsvis efter denna punkt antas storleksklassen innehålla sju projekt (inte sex) så att kurvan i övre delen av figuren erhålles.

Kurvan för genomsnittlig sysselsättningseffekt inkluderar emellertid ej sådana projekt som beslutats av Kungl Maj:t, men som helt bortfallit genom återkallad ansökan eller genom att länsarbetsnämnden stoppat ärendet. Detta sammanhänger bland annat med att dessa projekt inte kan hänföras till någon av storleksklasserna. Klassningen görs enligt "verkligt" investeringsbelopp som för dessa projekt är noll eller ett obestämt värde.

3.1.3 Korrigerig med hänsyn till mätintervallens längd

Mätning sker genom inventeringen var tredje månad. Detta innebär att ett projekts första och sista inventeringstillfälle är ett dåligt mått på projektets verkliga igångsättning och avslutande. För mätning av starttidpunkt fås ett systematiskt mätfel, som torde innebära en "försening" med i genomsnitt sex veckor. I avsnittet om byggstart (3.2) och byggets slut (3.4) görs vissa korrigeringar för detta. Se närmare beskrivning i dessa avsnitt. Vid beräkningar av silhuetter och sysselsättningseffekter görs däremot ej korrigerig för detta. (Däremot kompletteras de sammanvägda kurvorna för "verkliga medelprojekt" i appendix med kurvbiter ner till noll-linjen sex veckor före första inventeringstillfället respektive sex veckor efter det sista.)

3.2 Byggstart

Som uppmätt tidpunkt för byggstart används det första tillfälle då ett projekt visade sig i en bygginventering. Detta innebär ett systematiskt fel i mätvärdena så att här redovisad byggstart ligger 0-13 veckor senare än i verkligheten. I nedanstående tabell har korrigerig gjorts för denna ofullkomlighet i dataunderlaget.

Extremvärden för kortaste tid till start (dvs vänstra kolumnen i tabellen) har ej korrigerats. Detta betyder att tabellen skall läsas så att det snabbaste projektet i t ex den minsta klassen startade någon gång mellan 0 och 6 veckor efter beslut.

Tabell Tid i veckor från Kungl Maj:ts beslut till byggstart

Storleksklass	Kortaste tid	Medeltid (korrigerad) ^a	Längsta tid (korrigerad) ^a
3- 5 MKr	6	7	30 (133) ^b
5-10 MKr	9	12	31
10-15 MKr	9	10	16
15-20 MKr	10	20	29
20-30 MKr	6	22	56
> 30 MKr	10	32	107
Alla projekt		19 ^c	

Anmärkningar:

^aKorrigerat värde i tabellen är uppmätta värden minskade med 6 veckor = halva intervallet mellan två inventeringstillfällen. Detta innebär att det verkliga värdet ligger

i intervallet ± 6 veckor kring det korri-
gerade värdet i tabellen.

^bInventeringsuppgift för ett osedvanligt
sent projekt ingår i klassen (se figur 4).
Projektet avviker således avsevärt från
övriga i storleksklassen. Om det medtas fås
värden inom parentes.

^cExklusive det projekt som nämnts i b ovan.

Av tabellen framgår en tydlig och inte oväntad tendens till
senare startar för stora projekt.

Det bör också noteras att tiden från Kungl Maj:ts beslut till
byggstart är nästan 5 månader (19 veckor) i genomsnitt.

3.3 Tidpunkt för maximal sysselsättning

Antalet veckor från beslutstillfälle till det inventeringstill-
fälle som visar maximal sysselsättning redovisas i följande
tabell:

Tabell Tid i veckor från Kungl Maj:ts beslut till tidpunkt
för maximal sysselsättningseffekt

Storleksklass	Kortaste tid	Medeltid	Längsta tid
3- 5 MKr	22	37 ^b	49 ^b
5-10 MKr	22	64	102
10-15 MKr	32	72	126
15-20 MKr	35	76	126
20-30 MKr	45	87	114
> 30 MKr	71	109 ^d	140 ^d
Alla projekt		76 ^d	

Anmärkingar: ^bExklusive ett sent påbörjat projekt
(se 3.2).

^dTre projekt har ännu ej nått maximum.

Tabellen visar klart att ju större projekt desto längre tid
dröjer det tills man uppnått maximal sysselsättningseffekt.
Endast för den minsta klassen uppnås maximum inom ett år. För
övriga klasser nås maximum mellan ett och två år från Kungl
Maj:ts beslut. För den största klassen nås maximum mer än 2 år
efter beslut.

3.4 Byggets avslutning

Som byggets slut användes i mätningarna det sista inventeringstillfället då projektet uppvisar någon sysselsättning. Det innebär ett systematiskt underskattande av projektens längd med 0-13 veckor. Jämför resonemanget i avsnitt 3.2. I tabellen nedan har korrigeringar vidtagits för detta fel genom att samtliga värden ökat med 6 veckor. Korrigeringen innebär att tidigaste respektive senaste projektslut i verkligheten ligger någonstans i intervallet ± 6 veckor kring angiven, korrigerad tid.

Tabell Tid i veckor från Kungl Maj:ts beslut till byggets avslutning

Storleksklass	Kortaste tid (korrigerad)	Medeltid (korrigerad)	Längsta tid (korrigerad)
3- 5 MKr	38	64 ^b	94 ^b
5-10 MKr	54	87	132 ^e
10-15 MKr	71	95 ^e	119 ^e
15-20 MKr	80	100 ^e	132 ^e
20-30 MKr	94	121 ^f	146 ^f
> 30 MKr	108	- ^g	- ^g
Alla projekt		90 ^h	

Anmärkningsar:

- ^b Exklusive ett sent påbörjat projekt (se 3.2)
- ^e Exklusive ett ej avslutat projekt
- ^f Exklusive två ej avslutade projekt
- ^g Endast ett projekt avslutat
- ^h Exklusive 1 sent påbörjat och 11 ej avslutade projekt

Beroendet av projektstorleken är klart även här. Skillnaderna mellan stora och små projekt har nu vuxit jämfört med tabellen över byggstarter.

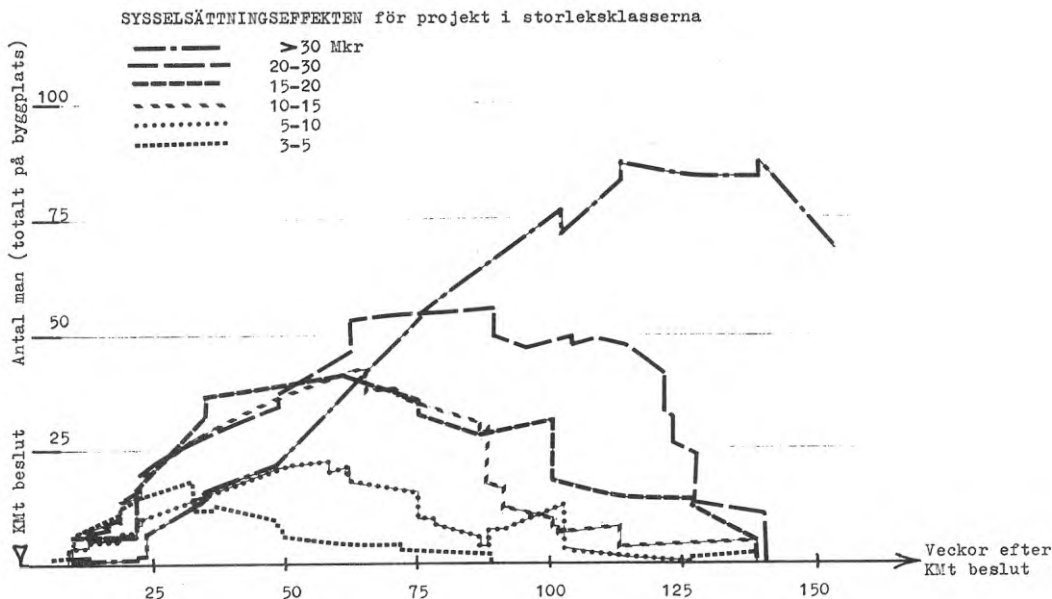
Det kan noteras att medeltiderna för de större projekten, när de är avslutade, torde komma att ligga på 2 å 3 år eller mer. Maximitiderna torde bli 3 å 4 år. Detta kan jämföras med konjunkturerna, som brukar anses ha en cykel på 4-5 år (Kragh, 1964, sid 13).

3.5 Kurvor över genomsnittlig sysselsättning

I avsnittet 3.1 beskrevs beräkningsmetodiken och visades några exempel på kurvor. För varje storleksklass har således kurvan över den genomsnittliga sysselsättningseffekten konstruerats. FIGUR 6 visar dessa kurvor för de sex storleksklasserna, vilket möjliggör en jämförelse. Sysselsättningseffekterna för de minsta projekten är relativt höga redan efter 20-30 veckor. Projekten i den största storleksklassen kommer däremot inte igång så snabbt. Ännu efter ett år (50 veckor) är sysselsättningseffekten från

dess stora projekt lägre än för storleksklasserna mellan 10 och 30 MKr.

Av kurvorna framgår också att projekten i storleksklassen 5-10 MKr redovisar en betydande sysselsättningseffekt ännu två år (100 veckor) efter Kungl Maj:ts beslut. Vid denna tid har de större projekten (>15 MKr) en sysselsättning motsvarande storleksklassernas sysselsättningsmaximum, dvs 35 man, 55 man respektive 80 man på byggsplats.

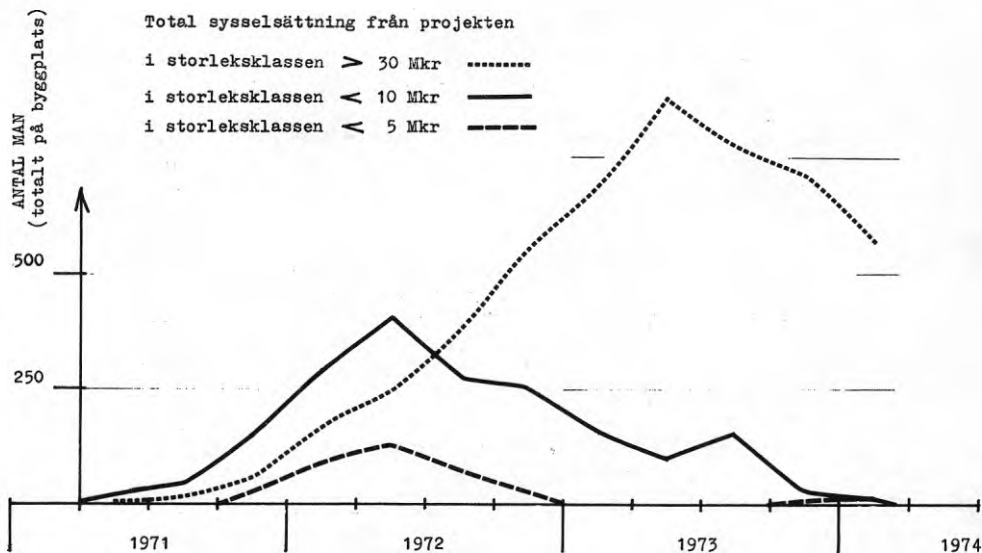
FIGUR 6 Den genomsnittliga sysselsättningseffekten för de olika storleksklasserna

Storleksklasserna 5-10 MKr respektive 10-15 MKr visar båda en maximal sysselsättningseffekt omkring 60 à 70 veckor efter Kungl Maj:ts beslut. De sysselsätter då ca 20 respektive 40 man på byggsplats.

3.6 Bidrag från små och stora projekt

Av nedanstående diagram framgår bidraget i sysselsättning från alla projekt i den största respektive de två minsta storleksklasserna.

Som ett grovt mått på sysselsättningen har antalet manmånader beräknats (antal man vid varje inventering multiplicerat med tre månader). Totalt fås, för alla projekt i studien ca 40 000 manmånader. Av dessa kommer drygt en tredjedel eller ca 14 000 manmånader från den största storleksklassen. Dominansen av dessa stora projekt kommer att förstärkas, eftersom flera av projekten ännu pågick den 15/2 1974. Den maximala sysselsättningen på byggsplats för de största projekten uppnåddes i maj 1973, dvs ca 2 år efter beslut.

FIGUR 7 Totalt sysselsättningsbidrag från några olika storleksklasser

FIGUR 7 visar också sysselsättningen av de båda minsta storleksklasserna. De ger en maximal sysselsättningseffekt i maj 1972, således ett år tidigare än den största storleksklassen och i regel inom ett år från konseljbeslutet. Av det sammanlagda antalet manmånader som redovisats faller ca 5 700 på projekten <10 MKr, dvs omkring 14 % av den totala arbetsvolymen.

4. EFFEKTEN AV DE OLIKA KONSELJBESLUTEN

I detta kapitel skall vi studera effekterna av varje beslutstillfälle (dvs varje "släpp"). Av de tio "släppen" under 1971 var de två första, den 12/3 och den 18/6 i särklass störst. De övriga åtta "släppen" (8/7-17/12) var väsentligt mindre och tillsammans av samma storleksordning som vart och ett av de två första. Därför har effekterna av de åtta små "släppen" slagits samman.

Även om effekterna fås fram genom summering av de olika projekten utan hänsyn till projektstorlek så är det av visst intresse att veta något om fördelningen på olika projektstorlekar. Av nedanstående tabell framgår det att de stora projekten är överrepresenterade vid de två första beslutstillfällena, och framförallt då den 12/3 1971.

Tabell Antal projekt i respektive storlekklass vid varje beslutstillfälle.

Storlekklass	Beslut 12/3	Beslut 18/6	Beslut 8/7-17/2
3- 5 Mkr	1	1	4
5-10 Mkr	4	2	7
10-15 Mkr	4	3	4
15-20 Mkr	1	4	1
20-30 Mkr	4	-	3
> 30 Mkr	4	3	1
Summa	18	13	20

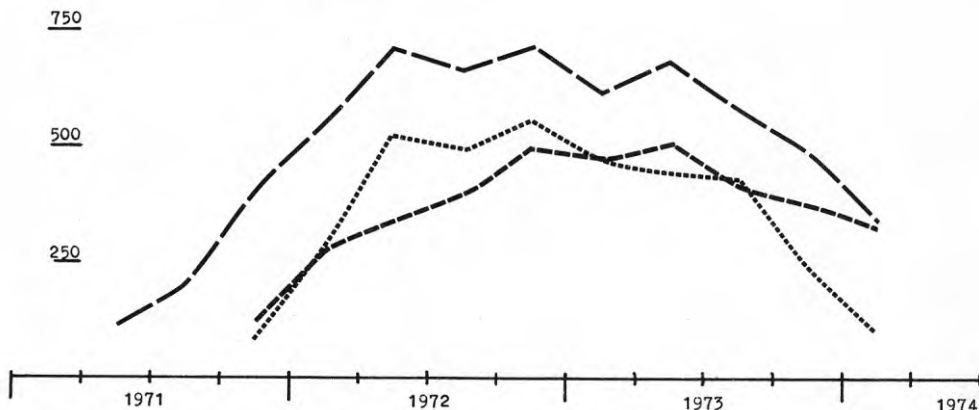
(Siffrorna grundas på bilaga 3)

4.1 Sysselsättning av olika "släpp"

I FIGUR 8 visar den översta kurvan den sammanlagda sysselsättningseffekten av Kungl Maj:ts beslut den 12/3 1971. Sysselsättningen stiger stadigt (nästan linjärt) till en maximal nivå på 700 man, som nås i maj 1972, dvs efter 14 månader. Denna höga nivå hålls i stort sett till maj 1973 varefter en avtrappning börjar. Ännu i februari 1974 dvs ca 3 år efter beslut är sysselsättningseffekten 350 man totalt på byggsplats.

På liknande sätt visas i figuren kurvan för effekterna av beslutet den 18/6 1971 samt effekterna av alla små beslut som fattades under andra halvåret 1971 (8/7-17/12).

Antal man (totalt på byggsplats)	Beslut 1971-03-12	———
	Beslut 1971-06-18	-----
	Beslut 8/7 tom 17/12	

FIGUR 8 Sysselsättningseffekten av olika "släpp" i AB-län 1971

Vid jämförelse mellan kurvorna ser man att sysselsättningen av de beslut, som fattades under andra halvåret 1971 avtar snabbare än t ex sysselsättningen av beslutet den 12/3. Detta torde förklaras av att marsbeslutet innehöll en större andel stora projekt, vilket syns av tabellen ovan.

4.2 "Släppens" investeringsseffekt

I ansökningshandlingarna anger byggherren projektets uppskattade investeringskostnad. Denna kostnad ligger till grund för myndigheternas bedömningar av bland annat konjunkturpåverkan av ett beviljat tillstånd.

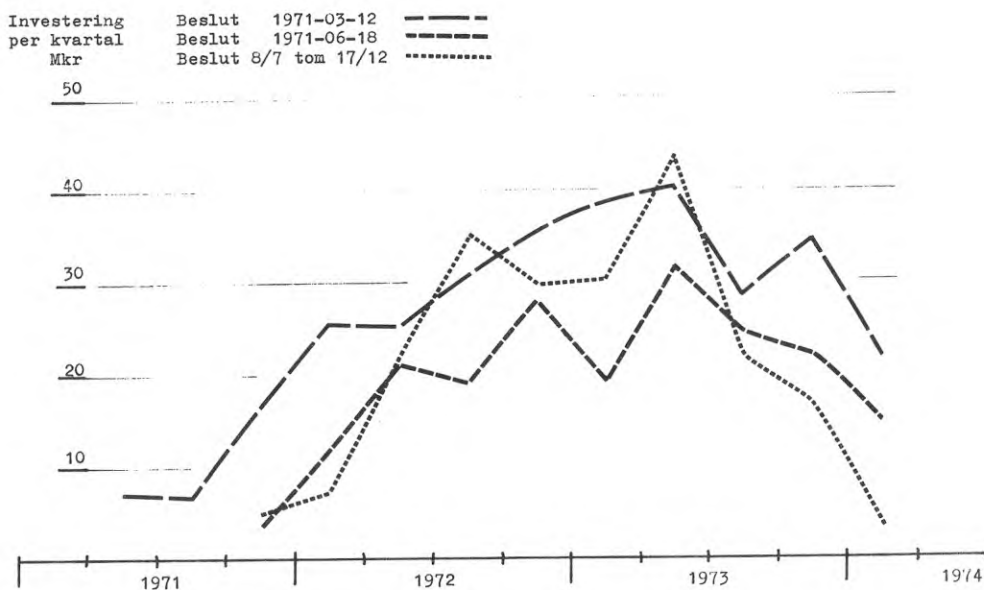
Vid byggnadsinventeringarna anger byggherren upparbetade kostnader. Den sammanlagda upparbetade kostnaden, som anges vid den sista inventeringen då projektet noteras kallar vi "verklig" byggkostnad. För de studerade projekten ligger den "verkliga" byggkostnaden i genomsnitt närmare 15 % över den uppskattade kostnaden.

Ur Kungl Maj:ts synvinkel är det projektens sammanlagda kostnader, som är intressanta ur konjunktursynpunkt och inte de enskilda projekten. I detta avsnitt studeras de sammanlagda investeringarna av de olika "släppen". Vi har tidigare nämnt att 9 av de 60 beslutade projekten (15 %) föll bort av olika skäl (se avsnitt 2.3.2). Av tabellen nedan framgår emellertid att kostnadsökningarna för de 51 genomförda projekten var så stora att de ungefär kompenserade de bortfallna projekten.

Tabell Uppskattade och "verkliga" investeringsbelopp för de olika beslutstillfällena.

Beslutstillfälle	Antal projekt i beslutet	Uppskattad byggkostnad	Genomförda projekt	"Verklig" byggkostnad
12/3 1971	19	301 Mkr	18	409 Mkr
18/6 1971	18	317 Mkr	13	235 Mkr
8/7-17/12 1971	23	266 Mkr	20	225 Mkr
Summa	60	884 Mkr	51	869 Mkr

I FIGUR 9 visas hur investeringskostnaderna utvecklas för de olika "släppen". Man bör notera (enligt resonemanget i inledningen till kapitel 3) att uppgifterna redovisas med en viss eftersläpning. Man bör vidare komma ihåg att vi inte kan dra några slutsatser om fördelningen mellan till exempel projekteringskostnader och byggkostnader ur det föreliggande dataunderlaget. Sysselsättningseffekten i projekteringsledet kan således inte särskiljas.

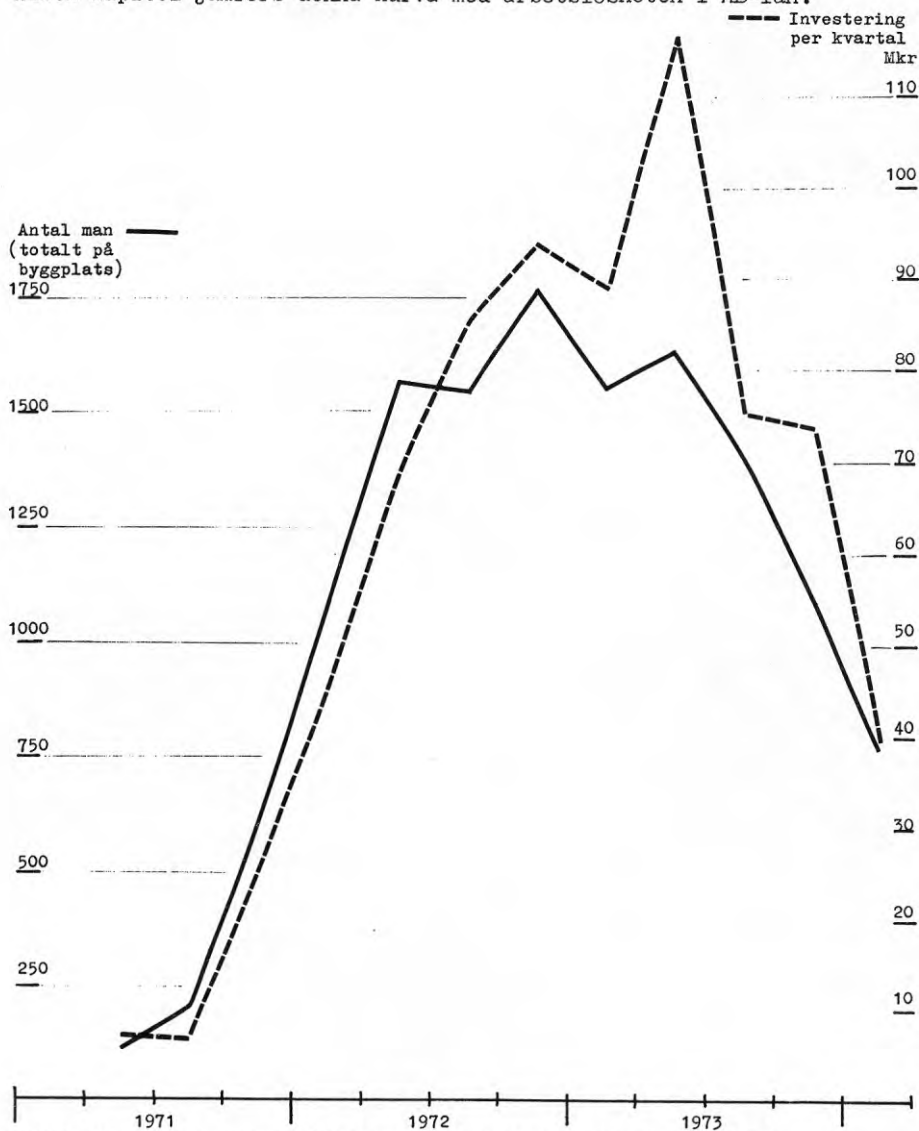

FIGUR 9 Investeringseffekten av olika "släpp".

Kurvorna visar bl a att investeringstakten för de projekt som "släpptes" den 12/3 successivt ökades till februari 1972 och därefter hållit sig på nivån omkring 30 Mkr/kvartal. Ännu tre år efter beslutet är investeringstakten 22 Mkr/kvartal, vilket är avsevärt högre än för de projekt som fick tillstånd under hösten 1971. Investeringstakten för dessa senare projekt har efter en topp i maj 1973 avtagit till praktiskt taget helt avslutade projekt (ca 3 Mkr/kvartal). För "släppet" den 18/6 redovisas en fördröjning i uppstartningen av projekten till novemberinventeringen 1971. Investeringstakten 20 Mkr/kvartal uppnåddes först i maj 1972. Ännu i februari 1974 är nivån dock så hög som 15 Mkr/kvartal.

4.3 Total effekt av 1971 års "kungärenden"

Här redovisas de sammanlagda effekterna av alla 51 projekt i AB-län, som släpptes 1971. FIGUR 10 visar kurvan över den totala, verkliga sysselsättningen i antal man på byggplats. I nästa kapitel jämförs denna kurva med arbetslösheten i AB-län.

FIGUR 10 Total sysselsättning och total investering av 1971 års "kungärenden" i AB-län

Figuren visar också på motsvarande sätt investeringarnas utveckling uttryckt i Mkr per kvartal. Denna kurva jämförs i nästa kapitel med konjunkturutvecklingen.

Av figuren framgår att kurvorna följer varandra rätt väl, men att investeringskurvan ligger mellan två månader och ett halvår efter sysselsättningen. Detta torde främst bero på att registreringen av utbetalda belopp, liksom bokföring i allmänhet, sker med en viss eftersläpning.

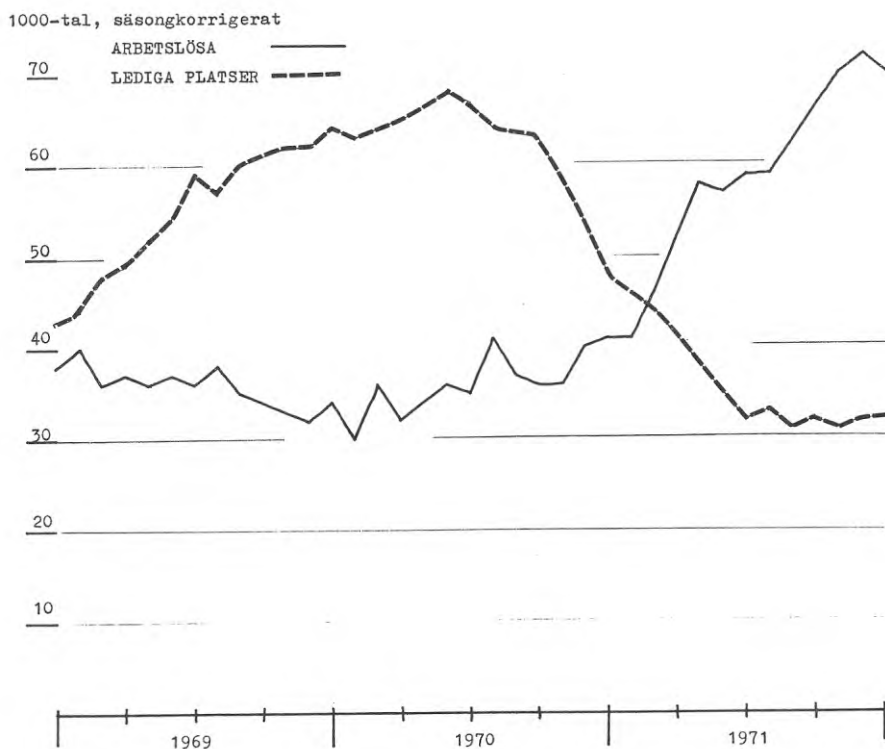
5. KONJUNKTUREFFEKTER

I detta kapitel skall vi jämföra "släppens" effekter dels med myndigheternas syften med tillståndsgivningen, dels med den verkliga konjunkturutvecklingen.

Myndigheternas verkliga avsikter med besluten kan vi inte fastställa helt objektivt. Vi kan emellertid bilda oss en föreställning om syftena med släppen genom att studera den konjunktursituation som rådde våren 1971.

5.1 Skissering av Kungl Maj:ts beslutssituation

I början av år 1971 blev det alltmer uppenbart att konjunkturläget var på väg att försämrans med ökande arbetslöshet som följd. Utvecklingen av till exempel antalet arbetslösa respektive lediga platser var oroande, vilket framgår av FIGUR 11.

FIGUR 11 Utvecklingen av arbetslösheten och antalet lediga platser (Källa: Svenska Handelsbanken "Aktuell Ekonomi" 3 mars 1973).

Enligt finansplanen i januari 1971 förväntades den ekonomiska tillväxttakten under 1971 bli lägre än under 1970. I syfte att stimulera investeringsviljan hade myndigheterna under senare

delen av 1970 infört lättnader i kreditpolitiken. I februari-mars 1971 konstaterades en minskad investeringsaktivitet till följd av ökade lönekostnader, vilket medförde risk för friställningar. Behovet av olika investeringsstimulerande åtgärder framhölls av olika experter och institutioner till exempel Götaban-ken:

"Önskvärdheten av investeringsstimulerande åtgärder framgår klart av den senast publicerade konjunkturbarometern som pekar på en betydande försvagning i konjunkturen.

Den senaste högkonjunkturen kan i stort sett anses ha varat från slutet av 1968 till senare delen av 1970, eller i stort sett lika länge som den föregående högkonjunkturen (1964-1966). Den ekonomiska aktiviteten har emellertid denna gång avtagit snabbare och redan nått en lägre nivå än föregående lågkonjunktur, vilket bl a återspeglar sin utveckling på arbetsmarknaden."

(Konjunkturöversikt nr 3, April 1971)

Vi föreställer oss att beskrivningen ovan i grova drag utgör en bild av den beslutssituation som AMS och Kungl Maj:t befann sig i under första halvåret 1971. AMS skrev då till inrikesdepartementet och föreslog att tillstånd skulle meddelas för byggen på totalt över en miljard kronor. AMS hänvisade till att antalet arbetslösa byggnadsarbetare stigit och att man befarade att situationen skulle förvärras framförallt under den kommande vintern. Angående projektens inpassning i tiden sågs följande:

"För samtliga projekt gäller att påbörjandet av arbetena kommer att läggas så att tyngdpunkten i sysselsättningen inträffar under vintern 1971/72. För att erforderliga förberedelser skall medhinnas bör beslut i tillståndsfrågan helst föreligga under första kvartalet i år."

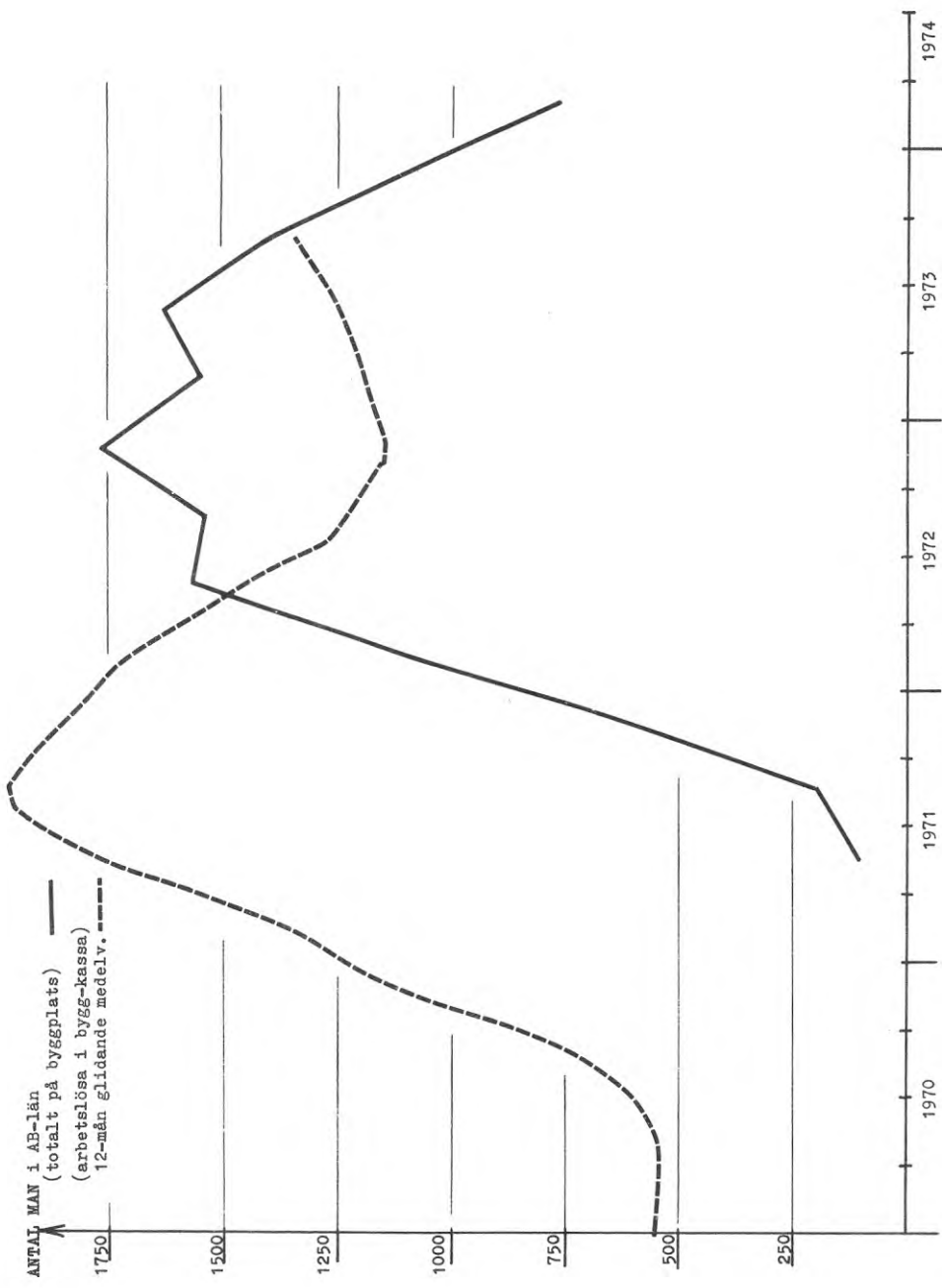
(Skrivelse från AMS den 11/2 1971)

Av ovanstående redogörelse drar vi slutsatsen att "släppen" företogs dels för att motverka byggarbetslösheten dels för att mer generellt motverka den snabbt annalkande konjunkturedgången. Vi drar också slutsatsen att man önskade att effekterna främst skulle inträffa under vintern 1971/72.

5.2 Sysselsatta och arbetslösa

I FIGUR 12 jämförs den sammanlagda sysselsättningseffekten på byggplats av 1971 års "släpp" med den registrerade arbetslösheten för byggnadsarbetare.

AMS avsåg att den största effekten skulle komma under vintern 1971/72 vilket vi tolkar som ungefär december 1971 - februari 1972. "Kungaärendena" fick emellertid enligt figuren sin största sysselsättningseffekt under maj 1972 - juni 1973 vilket innebär att den höga nivån nåddes cirka fem månader för sent.

FIGUR 12 Byggarbetslösheten i AB-län jämfört med "kungaärendenas" sysselsättningsseffekt.
(Källa för arbetslöshetsuppgifterna: Arbetsmarknadsstyrelsen)

Av figuren kan man också se att arbetslösheten var som störst redan under mitten av 1971, vilket skulle kunna tolkas som att effekterna borde ha förlagts ännu tidigare än vad AMS önskade. Man kan emellertid också tolka diagrammet så, att AMS spådde helt rätt och att en rekordarbetslöshet skulle ha inträffat vintern 1971/72 om inte "kungaärendena" hade satts in. Denna tolkning förefaller mycket rimlig om man beaktar att "kungaärendena" vid årsskiftet 1971/72 sysselsatte cirka 800 man på byggplatserna. Om några hundra av dessa arbetare annars skulle ha gått arbetslösa skulle AMS farhågor ha besannats.

Den tidigare påtalade (se avsnitt 2.2.2) långsiktiga (strukturellt betingade) nedgången i AB-länets byggnadsverksamhet gör att sysselsättningseffekten varit välkommen, trots att den kom senare än AMS önskade.

Våra slutsatser av det föreliggande materialet blir då:

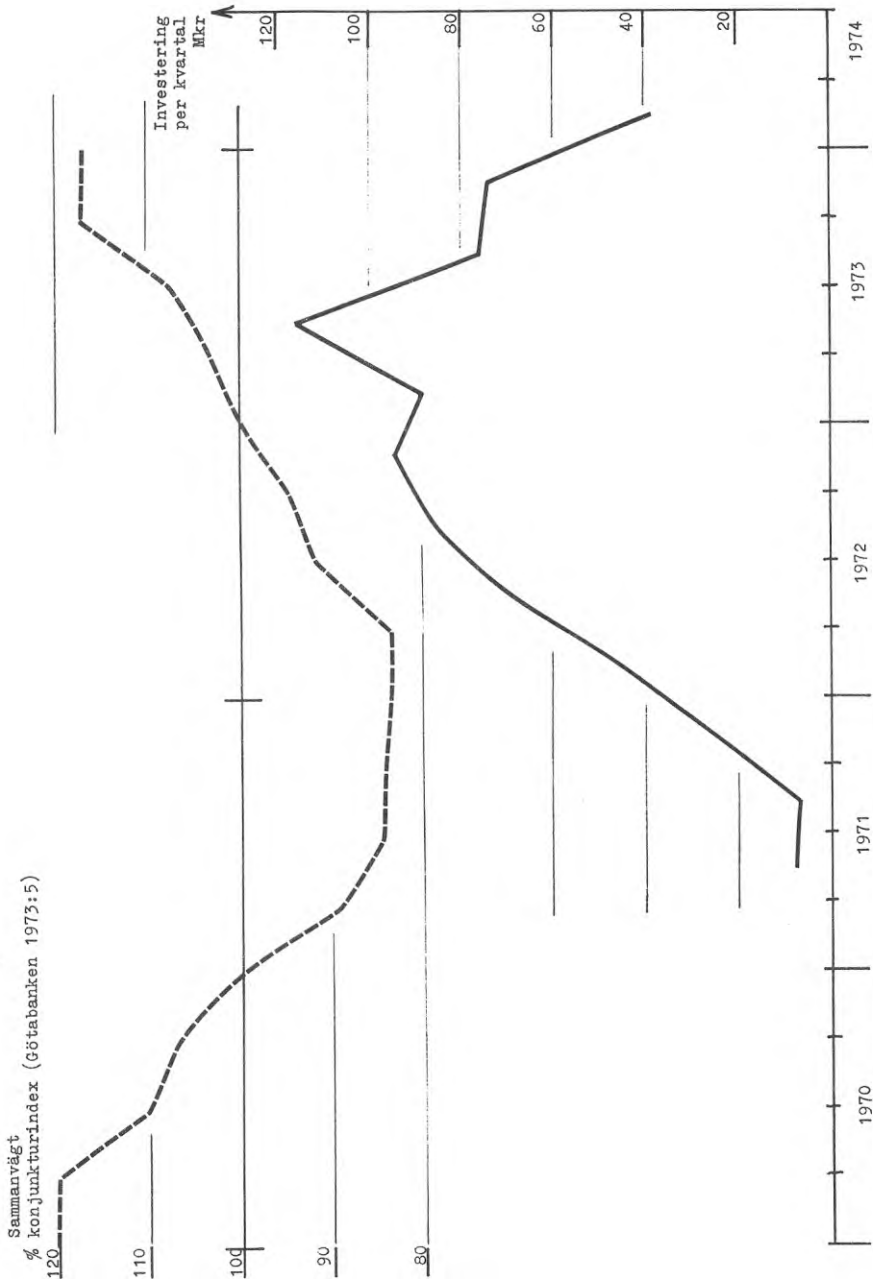
- 1) att effekterna kom cirka fem månader senare än avsett
- 2) att "kungaärendena" troligen bidragit till att arbetslösheten inte nådde nya rekordsiffror under 1972.

5.3 Investeringarna och konjunkturen

Konjunkturutvecklingen under de senaste åren framgår av FIGUR 13, som visar ett sammanvägt konjunkturindex från Götatabanken. En jämförelse med Veckans Affärers aktivitetsindex har visat sig ge liktydigt resultat.

Enligt diagrammet inträffar den största investeringseffekten under perioden sommaren 1972 - hösten 1973 med en topp på våren 1973. Detta är drygt ett år senare än den djupaste konjunktursvackan, som inträffade våren 1971 - våren 1972. Vi har emellertid påpekat (se avsnitt 4.3) att den verkliga investeringsutvecklingen ligger mellan två månader och ett halvår före vår kurva. Slutsatsen av detta blir att "kungaärendenas" investeringseffekt kom 3/4 å ett år för sent för att fylla ut konjunktursvackan.

I avsnitt 5.2 påpekade vi att "kungaärendena" torde ha påverkat arbetslöshetskurvan märkbart. Däremot kan vi här betrakta konjunkturindex som avsevärt mindre påverkat av "kungaärendena", eftersom konjunkturindex avser hela landets ekonomi.

FIGUR 13 Konjunkturutvecklingen jämförd med "kungaårendenas" investeringsutveckling

5.4 Hur når man bättre konjunkturstyrning?

Vi har beskrivit hur man våren 1971 klart såg en snabbt annalkande lågkonjunktur. Effekterna av Kungl Maj:ts åtgärder kom 3/4 å ett år för sent. För att man nästa gång i ett motsvarande läge skall nå tidigare effekter kan man tänka sig flera möjliga åtgärder, som diskuteras nedan.

5.4.1 Tidigareläggning av beslutsprocessen

Möjligheterna att tidigare lägga hela myndigheternas beslutsprocess är beroende av bland annat statistikproduktionens och prognosernas kvalitét och uppläggning. Det ligger utanför denna studie att bedöma detta.

5.4.2 Snabbare beslut genom delegering?

"Kungaärendenas" administrativa handläggning innehåller många steg (se avsnitt 1.5), som tar tid. Vi har sett att AMS den 11/2 1971 förordade släpp. Det tog dock trots det ovanligt klara och entydiga konjunkturläget, en månad till Kungl Maj:ts beslut den 12/3 och därefter ytterligare över två veckor till de första besluten i länsarbetsnämnden, som kom den 1/4.

En tänkbar väg att nå en snabbare beslutsprocess vore att delegera besluten till AMS eller till länsarbetsnämnderna. Våra tidigare studier har från helt andra utgångspunkter kommit fram till att man även skulle lindra en rad administrativa problem för både myndigheterna själva och byggproducenterna genom delegering av besluten. Underhandskontakterna fungerar dessutom speciellt dåligt för "kungaärendena" (enligt till exempel Jernström & Sandlund, 1973). Det ligger emellertid utanför ramen för denna studie att genomföra en ordentlig behandling av en sådan förändring. Utifrån denna studie kan vi bara peka på behovet av att vinna tid i beslutsprocessen.

5.4.3 Minska projektens fördröjningar

Man kan tänka sig en lång rad åtgärder för att snabba upp projektens tid för förberedelser och igångsättning. Man kan tänka sig tvångsåtgärder, ändrad byggteknik etc. Vi skall emellertid nöja oss med att peka på några mer närliggande möjligheter.

Underhandskontakter och preliminära förhandsbesked om ett ärendes fortskridande ökar möjligheterna för snabb start. Detta har klart påvisats i våra tidigare studier (se Klingberg & Lindahl, 1973).

Färdigprojektering och omprojektering efter erhållet tillstånd tar ofta lång tid. Man skulle nå snabbare start om man hade projekteringen längre framskriden. Detta skulle t ex kunna åstadkommas genom bidrag till projektering, eventuellt förknippade med villkor om hög startberedskap.

5.4.4 Förhandsbokning

Man skulle också kunna tänka sig ett två-stegsförfarande vid tillståndsgivningen med dels en förhandsbokning av projektet kopplat till ett projekteringstillstånd och finansieringsfri-slapp dels ett definitivt myndighetsbeslut för själva byggstar-ten. Förhandsbokningen skulle till exempel ett år i förväg ange att bygget får starta någon gång om mellan åtta och 16 månader (första steget i beslutet). Efter ytterligare cirka ett halvår, då bättre beslutsunderlag från entreprenadupphandling eller dy-likl finns, beslutar myndigheterna om startmånad (andra steget i beslutet). Producenterna får genom detta förfarande tid att projektera färdigt med säkrad finansiering och möjligheterna att få igång byggena enligt myndigheternas önskemål ökar väsent-ligt. Den här skisserade uppläggnings rimmor väl med de av Magner (1973) i "Byggprocessens styrpunkter" framförda synpunk-ter på beslutsordningen i ett projekt.

5.4.5 Utnyttja projektstorlekens betydelse

Vi har konstaterat att konjunktoreffekten kom, totalt sett, 3/4 - ett år för sent. Kapitel 3 samt FIGUR 7 i kapitel 3 visar emellertid att olika stora projekt fick väsentligt olika effek-ter. Figuren visar att de två minsta storleksklassernas effekt främst kom under 1:a halvåret 1972 dvs under konjunktursvackans senare del. Även om dessa projekt inte inträffade helt rätt, så hade de en klart gynnsam effekt.

Däremot uppvisar den största klassen en motkonjunktorell effekt genom att deras effekter inte slog igenom förrän i slutet av 1972 och under 1973 dvs då konjunkturuppgången redan var ett faktum.

Dessa iakttagelser kan tolkas så att små projekt är lämpligare att använda för konjunkturstyrning i skyndsamma lägen. Deras effekter kommer därvid tillräckligt snabbt för att motverka en förutsedd konjunktursvacka.

Beträffande de verkligt stora projekten kan man ifrågasätta om de över huvud taget kan användas för konjunkturstyrning av det slag som nu sker. En tänkbar möjlighet vore istället att de sto-ra projekten styrdes med förhandsbokning enligt punkt 5.4.4. Man skulle kunna uttrycka det så att de stora projekten i stäl-let "läggs på botten av sysselsättningskurvan". Utfyllnaden på toppen skulle sedan skötas med små och medelstora projekt, som passar bättre för det ändamålet.

6. SÄSONGSTYRNING - NÅGRA IAKTTAGELSER

"Kungaärendena" styrs främst med avseende på konjunkturerna. Vår analys har därför uppehållit sig mest vid den aspekten. I detta kapitel skall vi dock göra ett par iakttagelser om säsongstyrning.

6.1 "Marssläppet" 1971

AMS ville i februari 1971 släppa byggen för att hjälpa upp vintersysselsättningen 1971/72. Detta kan antas vara en från säsongstyrningssynpunkt vanlig beslutssituation. För att uppnå en önskad säsongeffekt hade emellertid "släppet" den 12/3 felaktig sammansättning med hänsyn till projektstorlekarna. De minsta projekten i denna studie (3-10 MKr) var underrepresenterade medan de stora projekten dominerade. Endast 5 av de 18 projekt som släpptes den 12/3 var mindre än 10 MKr, medan över hälften av projekten som släpptes under hösten 1971 var så små.

Figur 7 (kapitel 3) visar att de små projekten nådde maximum under våren 1972. Om fler av småprojekten hade släppts redan den 12/3 1971 borde detta ha medfört att de små projektens sysselsättningseffekt skulle ha uppfyllt AMS målsättning om vintersysselsättning.

De stora projekten var däremot klart olämpliga att använda för säsongstyrning med önskad effekt inom 8 à 10 månader.

Vår slutsats blir att från säsongstyrningssynpunkt borde fler små projekt ha släppts redan på våren 1971. Om större projekt skulle ha någon gynnsam säsongeffekt borde de ha släppts betydligt tidigare.

6.2 Projektens säsongsvängningstendenser

Vår studie ger inte någon entydig slutsats beträffande myndigheternas möjligheter att motverka säsongsvängningar i arbetskraftsåtgången. En strävan främst från AMS' sida är att det oprioriterade byggandet styrs så att vintersysselsättning skapas. De av oss studerade projekten som är större än 5 MKr har normalt en varaktighet över ett år, vilket innebär att två vintersäsonger ofta kommer att falla inom projektens byggtid. För de största projekten, över 30 MKr, går byggtiden normalt över tre vintrar. Eftersom igångsättningstillståndet endast reglerar starttiden i relation till den första vintersäsongen blir projektens anpassning till den andra och tredje vinterperioden beroende av den arbetskraftsåtgång som projektledningen väljer att planera för. Även om den ursprungliga planen visar ett jämnt behov av arbetskraft kan förskjutningar inträffa och den verkliga sysselsättningen kan bli lägre under vintersäsongen än vad myndigheterna förväntat sig. Bland de studerade projekten har vi funnit exempel på vad man kan kalla "undvikande beteende" då projektverksamheten går ned under vintersäsongen för att senare öka till inventeringen i maj månad. Vi har emellertid inte undersökt vad en på så sätt varierande projektsysselsättning beror på. Vi kan emellertid inte dra några generella slutsatser från dessa enstaka projekt.

Den totala sysselsättningens utveckling för 1971 års "kungärenden" har tidigare redovisats, se figur 8 kapitel 4. Av de tre kurvorna framgår att februariinventeringen 1973 visar lägre sysselsättning än november månad 1972. Dessutom är sysselsättningen högre i maj 1973 såväl för projekt beslutade den 12/3 1971 som den 18/6 1973. Dessa två konseljbeslut hade överrepresentation av stora projekt med lång varaktighet. En möjlig förklaring kan vara att under det första året följer de olika projekten ett ungefär likartat mönster för sysselsättningens uppbyggnad oberoende av säsongen. Efterhand så kan emellertid det givna (produktionstekniskt betingade) mönstret modifieras t ex med hänsyn till säsongen. Detta framgår av att under andra året så visar sig en säsongsvängning på ett ganska likartat sätt.

Ovanstående förklaring är inte närmare belagd. Den bör betraktas som en hypotes. Om denna hypotes är riktig så leder det till slutsatsen att "kungärendena" kan styras med avseende på säsong under det första året. Denna styrning kan alltså ske genom en lämpligt vald starttidpunkt. Däremot kan de inte styras med avseende på säsong under andra och tredje året. Då har i stället projekten själva anpassat sig till en för dem lämplig säsongrytm.

7. AVSLUTNING

I tidigare kapitel har vi dels redovisat resultaten av analyserna, dels tolkat dessa resultat och diskuterat några tänkbara förbättringsåtgärder.

I detta kapitel skall vi återvända till den inledande problem-diskussionen (se avsnitt 1.3). Vi skall här diskutera de fem frågor eller hypoteser om byggnadsregleringens effekter och projektens beteende, som uppställdes i inledningen.

Fråga 1: "Uppnås avsedda effekter med hänsyn till säsong- och konjunkturvariationerna?"

Genomgången av resultaten har visat att avsedda effekter ej uppnåddes. Avsikten att med hänsyn till säsongsvängningarna bättra på sysselsättningen uppnåddes visserligen i viss mån, men den största effekten kom ungefär fem månader för sent. Avsikten att fylla ut konjunktursvackan uppnåddes på motsvarande sätt i mycket liten grad. Huvuddelen av effekterna kom 3 å 4 kvartal för sent.

Observera emellertid att vi i och med detta inte har sagt att man uppnått önskade effekter. Läget på byggarbetsmarknaden i AB-län var nämligen under hela 1972 sådant att alla bidrag till sysselsättningen var önskvärda (enligt avsnitt 2.2.2). Likaså hade konjunkturen ännu under 1973 inte nått upp till någon överhettning.

Observera dessutom att vi ej kan vara säkra på vad som är "de avsedda effekterna". Vi vet inte vad AMS eller Kungl Maj:t egentligen hade för avsikten med sina beslut år 1971. Vi har endast kunnat skissera den sannolika avsikten.

Slutsatsen av ovanstående påpekande blir då att även om bidragen till sysselsättningen i flera avseenden var gynnsamma så träffade man inte rätt, dvs man uppnådde inte det som vi tror var de avsedda effekterna.

Fråga 2: "Vilken betydelse har projektens storlek för beteendet efter myndigheternas beslut om tillstånd och därigenom för sysselsättningseffekten?"

Kapitel 3 har klart visat projektstorlekens avgörande betydelse. Ju större projekten är desto senare kommer de igång, desto längre håller de på när de väl har startat och desto längre tid dröjer det innan de uppnår maximal intensitet.

Fråga 3: "Ett av skälen till att styrningen ej uppnår avsedda effekter påstås vara att byggstart ofta dröjer lång tid. Är det riktigt?"

Studien visar att tiden från Kungl Maj:ts beslut till byggstart varierar kraftigt. Mycket snabba starter förekommer liksom fördröjningar på över ett år. En genomgående tendens är att ju större projekt desto senare byggstart. Vissa projekt kommer för övrigt inte till stånd alls.

Slutsatsen blir att tiden från Kungl Maj:ts beslut till byggstart varierar avsevärt med projektstorleken. Den stora andelen projekt med lång tid till byggstart bidrager till att avsedda effekter ej uppnås.

Fråga 4: "När infaller sysselsättningseffekterna?"

Sysselsättningens uppbyggnad för olika projekt framgår av FIGURERNA 4 och 5 (i kapitel 3) samt av appendix. (Observera att FIGUR 6 inte är användbar för denna diskussion.) Naturligt nog är det speciellt de stora projekten som kräver en lång uppbyggnadstid. Projektens intensitet under de första 10-20 veckorna skiljer inte så anmärkningsvärt mellan olika projektstorlekar. Därefter når emellertid de minsta projekten maximum, i genomsnitt ett drygt halvår efter byggstart. Ju större projekt desto längre tid pågår uppbyggnaden. De största projekten når maximum först 1 1/2 à 2 år efter byggstart.

Fråga 5: "Sysselsättningen drar i många fall ut under så lång tid att nästa konjunkturuppgång förstärks, dvs effekten blir medkonjunkturrell i stället för motkonjunkturrell. ... Är hypotesen riktig?"

Resultaten visar att detta påstående är riktigt dels i de fall då projekt blir mycket starkt försenade, dels i de fall då projekten är mycket stora.

REFERENSER

Arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsförmedlingsbyrån. Brev till inrikesdepartementet den 11.2.1971. Dnr A 460/71. Stockholm

Arbetsmarknadsstyrelsen. Allmänna föreskrifter angående tillämpningen av författningarna om byggnadsreglering. Cirkulär B:1 12 januari 1972. Stockholm

Arbetsmarknadsstyrelsen. Arbetsmaterial från byggarbetskraftsutredningen

Bertmar, L. Effekter av 1970 års investeringsavgift. EFI. Stockholm, 1972

Götabanken. Konjunkturöversikter Nr 2 och 3 1971 och nr 5 1973. Göteborg

Jernström, S & Sandlund, L H. Fallstudie av myndigheters styrning av byggprocessen. Stencil, projekt 268. Statens institut för byggnadsforskning. Stockholm, 1973

Klingberg, T. Analys av myndighetskontakterna i byggprocessenkäten. Stencil, projekt 268. Statens institut för byggnadsforskning. Stockholm, 1973

Klingberg, T & Lindahl, C. Om samhällets styrning av byggprocessen. Stencil, projekt 268. Statens institut för byggnadsforskning. Stockholm, 1973

Kragh, B. Konjunkturbedömning. Stockholm, 1964

Kragh, B. Samhällsekonisk balans. Nationalekonomi 3. TRU. Stockholm, 1971

Magner, B. Byggprocessens styrpunkter - en teoretisk modell. Stencil, projekt 268. Statens institut för byggnadsforskning. Stockholm, 1973

SOU 1970:33. Medel för styrning av byggnadsverksamheten. Inrikesdepartementet. Stockholm, 1970

Svenska Handelsbanken. Aktuell ekonomi nr 3. Stockholm, 1973

Vi har, enligt redovisningen i rapportens huvudtext, använt grundmaterialet från byggnadsinventeringarna för att studera byggnadsregleringens effekter. Detta var studiens syfte. Grundmaterialet kan emellertid även användas för andra analyser. I detta appendix skall vi peka på ett par uppslag till sådana analyser.

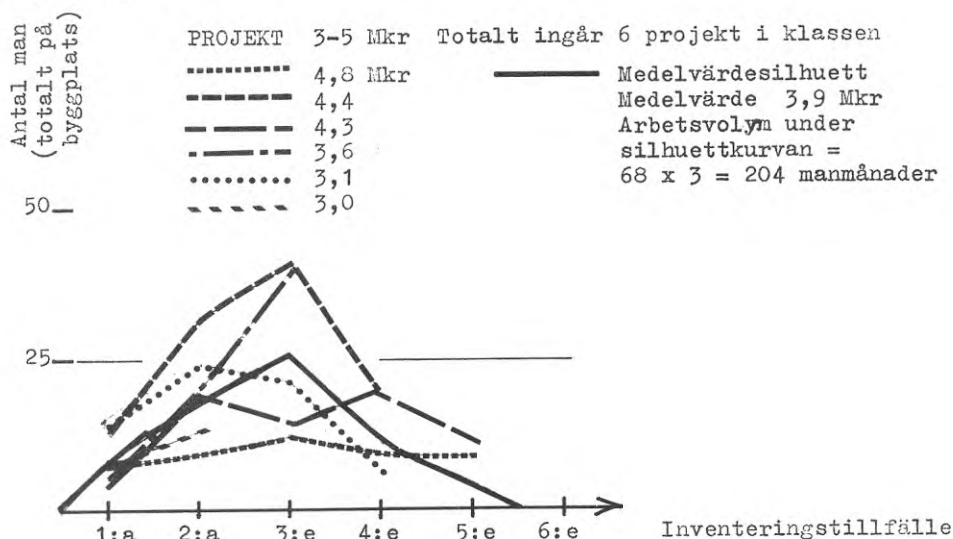
I. SILHUETTER FÖR "VERKLIGA MEDELPROJEKT"

Vi har tidigare använt Kungl Maj:ts beslutstillfälle som referenspunkt, det vill säga vi har sett förloppet utifrån myndigheternas beslutssituation. En viktig faktor har därvid varit tidsavståndet mellan Kungl Maj:ts beslut och byggstart.

Vi skall nu i stället göra en jämförelse ur produktionsteknisk synvinkel. Vi bortser därvid från vad som händer före byggstart och använder i stället just byggstart som referenspunkt. Vi får därvid möjlighet att jämföra projektets förlopp under byggtiden. I en serie diagram har för varje storleksklass uppritats den genomsnittliga sysselsättningssilhuetten med byggstart som 0-punkt. Dessa kurvor visar i verkligheten möjliga medelprojekt. Dessa skall ej förväxlas med kurvorna över "genomsnittlig sysselsättningseffekt" (kapitel 3), som även avspeglar normala fördröjningar till projektets byggstart efter myndighetsbeslutet.

I:1 Beräkningsmetod

För varje storleksklass har kurvan över sysselsättningens utveckling uppritats för de i klassen ingående projekten. FIGUR 14 visar som exempel diagrammet för den minsta klassen i vilken sex projekt ingår.

FIGUR 14 Konstruktion av silhuetten för "medelprojektet" i den minsta klassen (3-5 MKr)

Inget av dessa projekt har lämnat fler än fem inventeringsuppgifter. Den första inventeringsuppgiften har varit 7, 13, 3, 5, 14 respektive 7 man på byggplats för respektive projekt. Detta ger ett medelvärde på $49/6 = 8.18$ man. Vid det andra inventeringstillfället erhålles på likartat sätt medelvärdet $(9 + 32 + 19 + 19 + 24 + 13)/6 = 19.33$ man. Vid det tredje inventeringstillfället saknas uppgift för ett projekt som alltså pågår. Storleksklassen justeras på grund härav så att den antages innehålla endast fem projekt och medelvärdet av inventeringsuppgifterna blir $(12 + 41 + 14 + 40 + 21)/5 = 25.6$ man. Vid den fjärde inventeringen har ett av projekten avslutats, men klassen minskas inte av detta skäl, vilket tidigare framgått av beräkningsmetodiken i kapitel 3. Medelvärdet blir $(9 + 20 + 20 + 6)/5 = 11$ man. Vid den femte inventeringen erhålles medelvärdet $(9 + 11)/5 = 4$ man.

De successiva medelvärdena illustreras av den heldragna kurvan i diagrammet på figur 14. Medelvärdet har antagits gå ned till noll 1/2 kvartal före första respektive 1/2 kvartal efter sista registrerade inventeringsuppgift. Vid jämförelser mellan storleksklasserna kan den heldragna kurvan representera sysselsättnings-silhuetten för ett medelprojekt inom storleksklassen 3-5 MKr. Arbetsvolymen under silhuettkurvan beräknas till $(8,18 + 19,33 + 25,6 + 11 + 4) \times 3 = 204$ manmånader.

I:2 De sex "medelprojekten"

På ovan beskrivet sätt har de genomsnittliga silhuetterna för de övriga storleksklasserna konstruerats. I FIGUR 15 visas de sex silhuetterna för "medelprojekten" i de olika storleksklasserna.

Av figuren framgår att byggnadstiden för projekt med byggkostnad mellan 5 MKr och 30 MKr tenderar att vara lika och ligga på drygt två år. Antalet man på byggplats varierar emellertid från maximalt ca 20 man i storleksklassen 5-10 MKr till ca 60 man i klassen 20-30 MKr.

Den minsta klassen (3-5 MKr) visar en byggtid på drygt ett år och en maximal sysselsättning på ca 25 man. Observera alltså att klassen 3-5 MKr och klassen 5-10 MKr visar ungefär samma antal sysselsatta byggnadsarbetare, men projekt i den större klassen visar dubbelt så lång byggtid.

För projekt i den största klassen (över 30 MKr) kan en normal byggtid omkring 3 1/2 år förväntas med en arbetsstyrka uppgående till maximalt ca 90 man. Denna kurva är mycket osäker på grund av det ofullständiga dataunderlaget. Speciellt gäller osäkerheten kurvans senare del och dess avslutning, som ännu inte har några insamlade data att bygga på.

I detta avsnitt har redovisats hur sysselsättningen kan analyseras med avseende på projektstorleken. Man kan även med samma metod välja att göra analysen med avseende på någon annan variabel, till exempel typ av byggnad, stomsystem, byggherrekategori, entreprenadform etc.

II. ARBETSVOLYMEN SOM FUNKTION AV INVESTERINGSELOPPET

I detta avsnitt studeras hur arbetsvolymen på byggplats varierar med investeringsbeloppet. Utgående från inventeringsuppgifterna har, för varje projekt, den totala arbetsvolymen på byggplats beräknats uttryckt i manmånader. De avslutade projekten har inlagts i FIGUR 16.

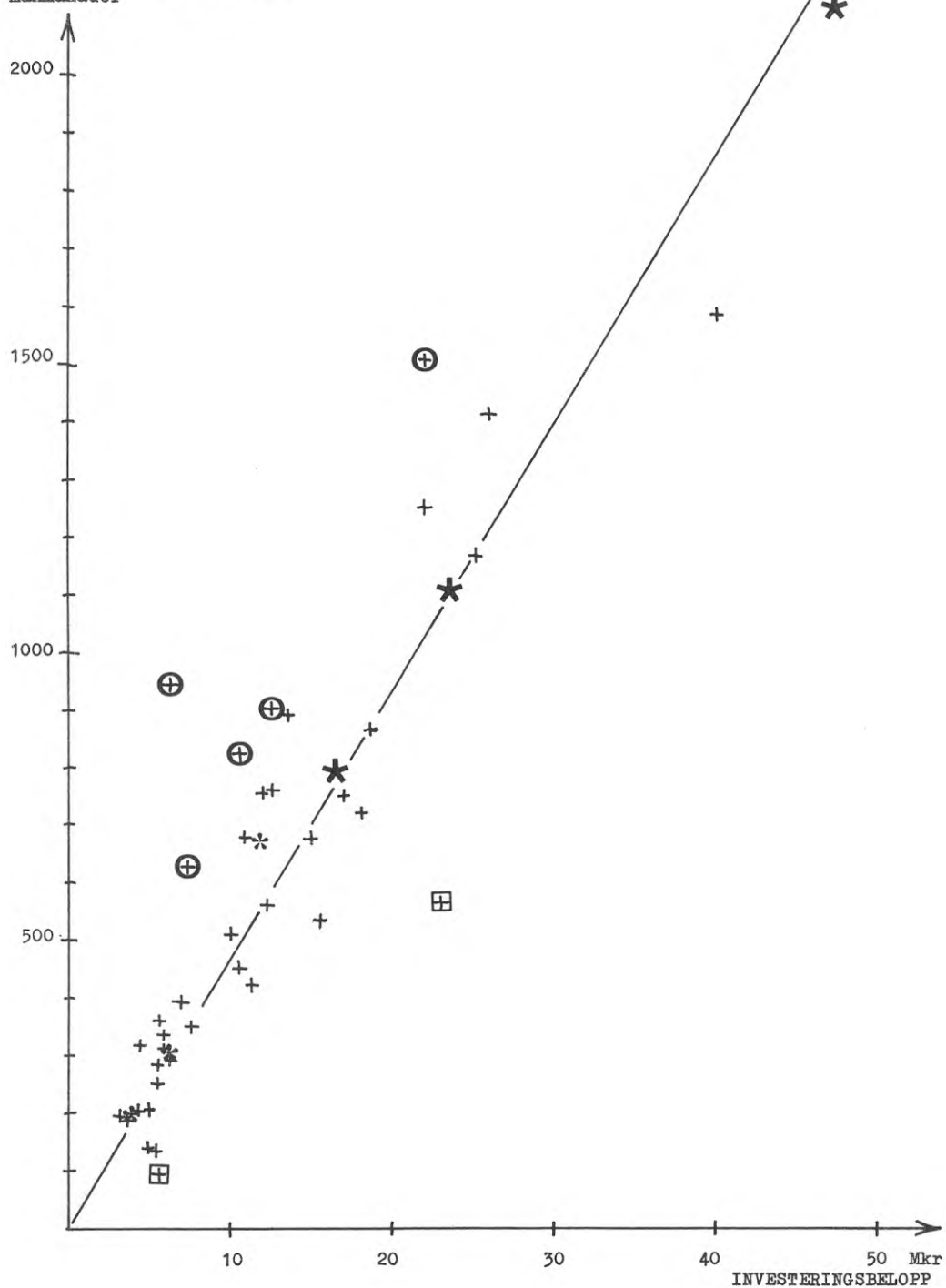
Figuren visar att de flesta projekten samlas relativt väl kring en rät linje, som alltså uttrycker ett stabilt förhållande mellan byggkostnad och arbetsvolym. Man skulle kanske ha kunnat förvänta en större spridning eftersom så många variabler kan tänkas påverka detta förhållande. Sålunda torde förhållandet påverkas av typ av byggnad, byggherrekategori, upphandlingsform, varierande organisation och dess effektivitet, skillnader i kvalitet (eller prisnivå) för till platsen levererade material, olika förtillverkningsgrad för byggvarorna, installationernas och inredningens relativa betydelse i det aktuella byggprojektet etc.

I figur 16 har även lagts in värdena för de sex "medelprojekten", som diskuterades i avsnitt I av appendix. Dessa projekt, som har utmärkts med asterisk i figuren, faller nästan på en rät linje, som kan dras genom origo.

Vi vill med denna redovisning peka på ytterligare en möjlighet att sammanställa och analysera byggnadsinventeringarnas uppgifter. Man kan exempelvis närmare studera vad som är gemensamt för de extremt sysselsättningsskapande projekt som markerats med ringar i figur 16. Likaså kan man undersöka hur dessa projekt skiljer sig från de med fyrkanter märkta projekten, som har ovanligt låg sysselsättning.

Vidare kan man med regressionsanalys få fram underlag för att säkrare bedöma den sysselsättning som blir följden av ett projekts genomförande. Inom ramen för vår studie har vi inte kunnat fullfölja dessa forskningsidéer, men vi anser dem värda att delge andra som kan ha intresse av fortsatta analyser.

ARBETSVOLYM (på byggplats)
manmånader

Län Byggherre/Projekt	Ansökan inkom till Län	Beräkn byggkostni i milj	Önskad påbörjan-- detid	Yttranden den:		KMT:s beslut den	Län:s beslut den	Påbörjat resp beräk på mån/år	Anteckn
				Läns- styrel.	Län:s AMS				
Södertälje pastorats samfällda kyrkoråd Förvaltnings och bostadshus i kv Silen, Södertälje	1.6.66	8,0	1 kv 67	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	5.71	
Immanuelskyrkans församling Nybyggnad av kontor, varuhus, hotell och kyrka i kv Provisorn, Stockholm	19.9.67	42,0	10.68	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	5.71	
Folkets-husföreningen Framtiden u p a Nybyggnad av folkets hus på fastigheterna Hallsta 2:180 m fl, Hallstavik	31.1.69	3,0	5.71	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	7.71	
Byggnadsfirman Forss & Son AB Nybyggnad av industri- och kontorshus i kv Sparrisen, Solna	23.10.69	15,0	4.70	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	8.71	
Sollentuna centrala byggnads-kommitté Nybyggnad av sim- och idrottshall i kv Edshagen, Sollentuna	25.11.69	13,5	12.69	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	4.71	
AB Botkyrkabyggen Nybyggnad av parkeringshus och butiker på fastigheten Alby X, Alby centrum, Botkyrka	18.10.70	4,2	4 kv 70	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	5.71	
AB Svenska bostäder Nybyggnad av kontors- och butiks-hus på fastigheten Norsborg nr 63 och 66, Botkyrka	14.1.71	6,8	3.71	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	5.71	
AB Botkyrkabyggen Nybyggnad av affärscentrum på f.stg Alby X, Alby centrum, Botkyrka	16.10.70	21,8	4 kv 71	2.2 -71	5.2 -71	12.3.71	1.4.71	5.71	

Konceptblad
Uppgifterna överförs på
blankett F 1901 902003

BILAGA 2

ARBETSMARKNADSVERKET

Inventering av byggnadsverksamhet
15 november 1973

Med stöd av Kungl kungörelsen den 17 dec 1971 nr 1206 om viss uppgiftsskyldighet rörande byggnadsarbete ber vi Er härmed lämna uppgift om vidstående projekt.

Inventeringen skall avse byggnadsarbeten som pågår den 15 november 1973. Även projekt som påbörjats men där arbetet inte bedrevs denna dag skall redovisas.

Om arbetet inte påbörjats anges under punkt 1 beräknad tid för byggstart och under punkt 6 beräknat antal sysselsatta.

Sysselsättningsuppgifterna (punkt 6) bör lämnas efter samråd med entreprenör eller platsbefäl på arbetsplatsen.

Om blanketten inte fylls i med maskinskrift bör uppgifterna textas.

Efter ifyllandet avskiljs den sista kopian (brunt tryck), som kan behållas av byggherren. Obs! Karbonpapperet mellan de bägge första exemplaren skall sitta kvar. Dessa exemplar insänds snarast till länsarbetsnämnden. Portofritt svarskuvert bifogas.

Projektets benämning, fastighetsbeteckning m m

(02) Projektets registreringsnummer (09) Ettappbeteckning
Kommun (19) Kod
(21) Kategori (22) Byggnadsområde

LÄNSARBETSNÄMNDEN

1 Tidpunkt då arbetet påbörjades/beräknas påbörjas	(25) år	(27) månad											
Ar resp månad anges med två siffror (Exempel 73 03)													
2 Tidpunkt då arbetet avslutades/beräknas avslutas	(29) år	(31) månad											
Ar resp månad anges med två siffror (Exempel 74 02)													
3 Total byggnadskostnad (i 1000-tal kr)	(33) belopp i 1000-tal kr												
Skall omfattas även projektering, kontroll, VVS, elektriska anordningar, fast inredning, målning och utvändiga planeringsarbeten men däremot inte marklösning, gatemarkersättning, anslutningsavgift för vatten, avlopp och elektricitet, räntor och mervärdesskatt (moms)													
4 Kostnader (i 1000-tal kr) för utförda arbeten fram till den 15 november 1973 (moms ej inräknad)	(39) belopp i 1000-tal kr												
Kostnader för den tidsperiod där fakturering eller betalning ej hunnit ske uppskattas													
5 Antal lägenheter som nybyggs	(45) antal												
Som bostadslägenhet räknas även boenderum i ålderdomshem, elevrum i elevbostad etc													
6 Antal sysselsatta den 15 november 1973 (tillfälligt frånvarande p g a sjukdom eller annan orsak skall ingå) och beräknat antal sysselsatta vid resp månads mitt.													
	1973	1974											
	15 nov	dec	jan	feb	mars	april	maj	juni	juli	aug	sept	okt	nov
Betongarbetare	49	66	69	72	75	78	81	84	87	90	93	96	99
Övriga byggnadsarbetare (tid benämns grovarbetare)	52	102	105	108	111	114	117	120	123	126	129	132	135
Träarbetare	55	138	141	144	147	150	153	156	159	162	165	168	171
Murare	58	174	177	180	183	186	189	192	195	198	201	204	207
Andra arbetare		Med andra arbetare avses här alla sysselsatta utom de fyra yrkesgrupper som redovisats ovan, således målare, rörmontörer, elektriker, bil- och maskinförare m fl (sysselsättningen för dessa arbetare anges endast för inventeringsdagen den 15 november 1973).											210 Extra kod
Totalt antal sysselsatta	61	Alla arbetare som den 15 november 1973 var sysselsatta på arbetsplatsen skall tas med. Tillfälligt frånvarande p g a sjukdom eller annan orsak skall ingå.											
7 Arbetet bedrivs i	Huvudentreprenörens namn												
(65) ☐ i egen regi (1) ☐ på entreprenad (2)													
8 Uppgiftslämnare, datering och underskrift	telefon (även riktnummer)												
Uppgiftslämnarens namn och adress													
Ort och datum, underskrift													

"KUNGAÄRENDEN" I STOCKHOLMS LÄN BESLUTADE 1971

Projekt Nr	Byggkostnad MKr		Önskad start mån.år	Lan:s beslut datum	Beviljad start mån.år	Verkligt påbörjad mån.år
	Beräknad	Verklig				
KMT:s beslut den 12.3.1971						
258145	3.0	/ 5.6	5.71	1. 4.71	7.71	5.71
262708	4.2	/ 7.5	10.70	1. 4.71	5.71	5.71
163174	4.2	/ 4.3	8.71	1. 4.71	8.71	9.71
151276 } 151275 }	b 5.5	/ 22.0	4.69	8. 9.71	10.71	9.71
260881	5.6	/ 5.6	1.70	1. 4.71	6.71	6.71
261368	6.8	/ 6.3	3.71	1. 4.71	5.71	5.71
154888	8.0	/ 10.5	10.68	1. 4.71	5.71	5.71
250223	8.0	/ 12.0	1.67	1. 4.71	5.71	5.71
261974	10.0	/ 15.0	10.70	1. 4.71	4.71	4.71
166033	11.0	/ 50.0	4.71	?	2.72	7.72
260755	13.5	/ 13.5	12.69	1. 4.71	4.71	4.71
260554	15.0	/ 23.0	4.70	1. 4.71	8.71	8.71
163167	18.0	/ 55.0	10.71	?	1.72	3.73
262709	21.8	/ 12.6	10.71	1. 4.71	5.71	5.71
151273	25.0	/ 26.0	12.71	30.11.71	12.71	12.71
262464	25.0	/ 25.0	8.71	30.11.71	4.71	3.72
Struket ^a	32.0	/ -	10.70			
151384	42.0	/ 60.0	7.69	1. 4.71	5.71	5.71 (2.72)
153373	42.0	/ 55.0	10.68	1. 4.71	5.71	5.71
Investeringsbelopp						
Summa MKr	300.6	408.9				

Anm. ^aÅterkallat av byggherren

^bAvser utökning med 5.5 MKr av redan pågående projekt. Se även KM:t beslut den 26.8.1971

BILAGA 3

Projekt Nr	Byggkostnad Mkr		Önskad start mån.år	Lan:s beslut datum	Beviljad start mån.år	Verkligt påbörjad mån.år
	Beräknad /	Verklig				
KMT:s beslut den 18.6.1971						
161626	3.0	/ 3.0	10.70	1. 3.72	2.73	12.73
258697 ^c	3.2	/ 5.9	9.71	12. 8.71	10.72	9.71
263028	4.5	/ 5.4	9.71	12. 8.71	9.71	9.71
Struket ^a	5.6	/	10.71			
164753	7.0	/ 12.5	10.68	12. 8.71	9.71	9.71
160869	9.7	/ 13.8	9.70	12. 8.71	9.71	9.71
Struket ^a	10.0	/	10.70	12. 8.71		
168557 - struket ^a	12.5	/ -	1.65	29.10.71	4.72	ej påbörjat
259937	13.5	/ 17.0	8.70	9.10.71	11.71	11.71
277506	14.5	/ 10.9	11.64	12. 8.71	10.71	10.71
262458	15.0	/ 15.0	10.71	30.11.71	12.71	12.71
263040	15.1	/ 18.6	9.70	12. 8.71	9.71	9.71
163614	16.0	/ 18.0	5.71	12. 8.71	10.71	1.72
262556	27.0	/ 34.6	3.71	22.12.71	3.72	2.72
158666	35.0	/ 45.0	12.69	29.10.71	10.71	11.71
157115	35.0	/ 35.0	5.70	12. 8.71	10.71	10.71
Struket ^a	40.0	/ -	11.70			
Struket ^a	50.0	/ -	10.70			
Investeringsbelopp						
Summa MKr	316.6	234.7				
KMT:s beslut den 8.7.1971						
263258	6.6	/ 4.8	8.71	17.9.71	10.71	9.71
280086	38.0	/ 22.0	8.71	12.8.71	8.71	8.71
Investeringsbelopp						
Summa MKr	44.6	26.8				
KMT:s beslut den 26.8.1971						
153300	5.1	/ 6.2	10.68	8.9.71	10.71	10.71
180080	10.2	/ 11.3	10.71	17.9.71	10.71	10.71
(151275 ^d)	10.0	/)				
Investeringsbelopp						
Summa MKr	25.3	/ 17.5				

Anm. ^aÅterkallat av byggherren

^cUtökning av pågående projekt

^dStruket. Ingår i ärende nr 151275 beslutat den 12.3.1971

BILAGA 3

Projekt Nr	Byggekostnad MKr		Önskad start mån.år	Lan:s beslut datum	Beviljad start mån.år	Verkligt påbörjad mån.år
	Beräknad	Verklig				
KMT:s beslut den 7.9.1971						
263717	4.0	/ 4.4	10.71	17. 9.71	10.71	10.71
163769	4.3	/ 3.6	9.71	17. 9.71	10.71	10.71
180055 } 130056 }	6.5	/ 5.2 0.7	12.71	17. 9.71	12.71	12.71
151851	8.5	/ 7.3	3.69	30.11.71	2.72	5.72
258956	35.0	/ 40.0	10.69	30.11.71	1.72	1.72
Investeringsbelopp						
Summa MKr	58.3	/ 61.2				
KMT:s beslut den 1.10.1971						
Struket ^f	31.0	/ -				
KMT:s beslut den 8.10.1971						
264414	4.0	/ 5.5	11.71	29.10.71	12.71	1.72
280122	4.5	/ 10.5	12.71	29.10.71	12.71	12.71
180114	20.0	/ 20.0	4.71	29.10.71	10.71	11.71
Investeringsbelopp						
Summa MKr	28.5	/ 36.0				
KMT:s beslut den 22.10.1971						
250261	18.0	/ 25.0	10.66	30.11.71	1.72	1.72
KMT:s beslut den 19.11.1971						
260973	5.5	/ 5.6	10.71	30.11.71	1.72	1.72
261396	12.2	/ 12.2	1.72	30.11.71	1.72	1.72
Investeringsbelopp						
Summa MKr	17.7	/ 17.8				
KMT:s beslut den 17.12.1971						
180079	3.1	/ 3.1	10.71	11. 1.72	1.72	1.72
163368	3.2	/ 5.0	1.72	28. 1.72	2.72	2.72
165814	4.3	/ 7.0	2.70	28. 1.72	5.72	5.72
struket ^e	7.5	/ -	4.70	28. 1.72	2.72	-
168972	10.0	/ 10.0	8.65	28. 1.72	2.72	2.72
169248	14.8	/ 15.5	8.71	28. 1.72	5.72	5.72
Investeringsbelopp						
Summa MKr	42.9	/ 40.6				

Anm. ^eÅterkallat av byggherren

^fÄndrad disposition

R37:1974

Denna rapport hänför sig till forskningsprojekt 268, Byggprocessen, vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet finansieras med anslag från Statens råd för byggnadsforskning.

Distribution: Svensk Byggtjänst, Box 1403, 111 84 Stockholm

Grupp: produktion

Pris: 15 kronor + moms